

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en
Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent

9de Jaargang, nr. 4

15 juli 1980

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke

Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maisstraat 235, Gent

Secretariaat : Maisstraat 235, Gent.

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische
Kring Gent, Koggestraat 14, Gent

Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

Gent in 1870	181
't Gewezen Prinsenhof van Gent	222
De Dikke Burger van Gent	232
Bibliografie	235
Aanvullende ledenlijst	236

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatie-
centrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Be-
gijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12
uur. (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus.

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Gent en van het
Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

GENT IN 1870

Twee gebeurtenissen slopen bijna volledig de aandacht van de kranten in 1870 : de Frans-Duitse oorlog en de twee parlementsverkiezingen in ons land.

Na een reeks internationale betwistingen brak de Frans-Duitse oorlog uit op 19 juli 1870. Zeven Franse legerkorpsen stonden aan de grens opgesteld van Belfort tot Thionville. Het Duitse leger slaagde er in een wig te drijven tussen het Franse Moezelleger onder generaal Bazaine en het Rijnleger onder generaal Mac Mahon. Na een reeks Franse nederlagen werd op 1 september Sedan omsingeld en moest keizer Napoleon III zich met 86.000 man overgeven. Hij zal in krijgsgevangenschap blijven tot op 19 maart 1871, waarna hij zich in Engeland zal vestigen en er overlijden op 9 januari 1873. Op 4 september zal de republiek - de derde - worden uitgeroepen, maar de oorlog gaat verder. Bazaine moet te Metz kapituleren op 27 oktober met 173.000 man. In de Galeries des Glaces te Versailles zal koning Willem I van Pruisen zich tot keizer van Duitsland laten kronen op 18 januari 1871. Op 28 januari 1871 komt de wapenstilstand. De vrede zal op 10 mei ondertekend worden te Frankfort : Frankrijk verliest Elzas-Lotharingen en moet 5 miljard schadevergoeding betalen. Op 1 maart deed het Duits leger zijn intrede in Parijs, Parijs dat de verschrikkingen van de Commune zal kennen van 18 maart tot 28 mei 1871.

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 1869 blijft K. de Kerchove burgemeester en worden Armand De Leu (burgerlijke stand), A. Wagener (onderwijs en schone kunsten), D. Levison (burgerwacht, kazernerij en fabrieken), en L. Vermandel (openbare werken) schepen.

1 januari : De buitengewone volkstombola ten voordele van de Kinderkribben en de schamele armen in de herberg De Vier Eemmers, Barrestraat ingericht, werd deze week nog met talrijke prijzen verrijkt.

7 februari : Aan de gemeenteraad wordt kennis gegeven van een mededeling van het Ministerie van Openbare Werken : het goederenstation zal aan het Rabot worden gebouwd. De Kamer van Koophandel verzoekt de gemeenteraad tussen te komen bij de Minister van Openbare Werken om het kanaal Gent-Terneuzen te verbeteren.

21 februari : De dagen van de loting zijn verscheidene personen, die wat te diep in het glas hadden gekeken, voor rustverstoring in de Mammelokker opgesloten, waar men de gevangenen een kot gaf, waar zich niet de minste bedding bevond, zelfs beweert men geen stro. Wanneer ze 's anderendaags werden vrijgelaten, waren ze half dood van de koude.

ALGEMEENE MILITIE-KAS.

Onder waarborg der MAATSCHAPPIJ V. COUNHAYE en Co. gesticht krachtens de wet bij akte gepasseerd voor Mer TROKAY, nota is te Luik.

De ALGEMEENE MILITIEKAS ontvangt, van de geboorte af tot aan de loting, de inschrijvingen der familien die begeeren de vrijstelling hunner zonen te verzekeren.

De MAATSCHAPPIJ V. COUNHAYE en Co maakt ook verzekerings-kontrakten met akkoord van de geboorte af.

Het getal kontrakten tot heden ingeschreven, zoo wel in de Algemeene Kas als in de Maatschappij V. COUNHAYE en Co, beloopt tot meer dan 9,500, en een groot getal familien hebben zelfs 5, 6 en 7 kinderen verzekerd.

Gedurende den eersten trimester 1870, beloopt het getal der familien die met de Compagnie onderhandeld hebben, tot 1,184.

De inschrijvingslijsten voor de naastaande teekening, zijn geopend in de bureelen van het Midden-Bestuur te Brussel, bij de heeren correspondenten der Compagnie in de provinciën en in de succursalen der Maatschappij, waarvan het adres hiernevens is aangeduid.

Succursalen

gevestigd in de provincien
Door de MAATSCHAPPIJ

V. COUNHAYE en Co:

GENT, nieuwe Casinostraat, 19;
ANTWERPEN, lange Claretstraat, 1;
LEIJA, Cathedraalstraat, 22;
BRUGEN, Grootte Plaats, 9;
VAMEY, IJzerstraat, 12;
BRUGGE, Philippooststraat, 6;
CHARLEBROU, rue Poissant, 13;
HASSELT, Houtmarkt, 5;
MECHELEN, Egmontstraat, 56;
VERVIERS, rue Sécheval, 25;
GEMMEE (Lux.), bij St. A. Rossion.

De inlichtingen en reglementen worden kosteloos gezonden door de heeren correspondenten, door de succursalen en door het bestuur, 65, St-Lazarijnsstraat, Brussel.

De bureelen zijn geopend van 9 tot 3 u. en.

Midden-Bestuur : 65, St-Lazarijnsstraat, te Brussel.

Bestuurder-Generaal : A. COUNHAYE-DE THIER

2 maart : De zangmaatschappij De Eendracht van Ledeberg gaat op carnaval in Turken verkleed door de stad; ze zongen in de voornaamste herbergen. De omhaling heeft 416,50 fr. opgebracht voor de Zonder Naam.

27 maart : Zaterdag werd de voor geopend. Een liedjeszanger stond er met een schilderij, waarop gans de historie van de moord te Nieuwenhuysse was afgebeeld. De politie heeft de liedjeszanger de schilderij doen oprollen en vertrekken daar de rechtbank nog geen vonnis heeft geveld.

1 april : Het weekblad La Flandre bespreekt het in 1869 verschenen boek van Julius Vuylsteke : "Korte Statistieke beschrijving van België" (uitgave van het Willemsfonds). In zijn studie toont J. Vuylsteke de achterstand aan van Vlaanderen tegenover Wallonië. La Flandre schrijft : "La cause de cette infériorité intellectuelle, de cet affaïsement moral, de cet appauvrissement matériel est dans l'état d'isolement et d'abandon intellectuel où les Flamands ont vécu jusqu'à ce jour et qui provient de ce que d'une part on leur a empêché tout commerce littéraire et scientifique avec leurs frères de race des provinces septentrionales des Pays-Bas et de ce que d'autre part ils n'ont pas davantage de commerce intellectuel avec les classes supérieures de la Belgique flamande, lesquelles pour la plupart ont abandonné leur langue maternelle".

Op 8 april schrijft La Flandre : "On croit encore qu'au sein de l'association il n'y a que deux nuances de libéraux. C'est une erreur : il y a deux partis : Le parti doctrinaire ou libéral et le parti radical". En op 15 april : "Les doctrinaires sont des gens qui ont une doctrine, mais pour le mettre en poche, pour n'en tenir aucun compte". De strijd tussen de beide vleugels gaat dus verder.

11 april : J. Vuylsteke stelt de volgende vragen aan het college van Burgemeester en Schepenen : Waarom wordt de dagorde van de gemeenteraad niet in de beide talen opgesteld ? Waarom worden de getuigschriften van behoeftigheid in het Frans opgesteld ? Waarom zijn de processenverbaal bijna uitsluitend in het Frans opgesteld ? Waarom worden de bouwvergunningen meestal in het Frans opgesteld ? J. Vuylsteke merkt op dat meer dan 82 % van de bevolking ééntalig Vlaams is, 15,5 % is tweetalig en slechts 2,5 % is ééntalig Frans. Volgens Vuylsteke hebben de Gentenaars het recht in hun taal bestuurd te worden en gaat het hier om een vraagstuk van eerbied. "De administratie is gemaakt voor de burgers, niet de burgers voor de administratie". Vuylsteke behandelt verder het probleem van de opera : de Franse opera vergt voor 1870 een uitgave van 97.500 fr. zonder de in-

terest van het gebouw; het Nederlands toneel ontvangt slechts 4.200 fr. Burgemeester Ch. de Kerchove antwoordt, dat de dagorde van nu af ook in het Nederlands zal worden opgesteld. De reglementen worden in het Nederlands gepubliceerd. Wat de bouwvergunningen betreft wordt de taal van de aanvrager gebruikt. Volgens de burgemeester worden de processenverbaal meestal in het Nederlands opgesteld. De vraag betreffende de schouwburgen wordt beantwoord door schepen Wagener : indien de Nederlandse schouwburg zou gesubsidieerd worden als de Franse schouwburg bestaat de kans, dat het liefhebberstoneel zou verdwijnen, wat te betreuren zou zijn. Voor een Nederlands toneel zijn vier voorwaarden nodig : een lokaal (de Minardschouwburg was en is privé-bezit), toneelstukken, goede acteurs en een groot publiek. Volgens schepen Wagener zijn deze voorwaarden niet aanwezig. Op 12 april zal De Coster opnieuw het college over de opera interpellieren : voor 1869 beliep de totale toelage aan de opera 163.797 fr. voor 120 voorstellingen of 1.366 fr. per voorstelling. De ontvangsten beliepen ongeveer 180.000 fr. Besluit : de stad betaalt de helft van de kosten.

13 april : De jaarwedde van de nachtwakers wordt verhoogd van 600 op 700 fr. per jaar.

22 april : De gemeenteraad keurt de overeenkomst tussen de stad Gent en de Staat goed, waarbij de citadel groot 4.367,68 aren verkocht wordt aan de stad voor één miljoen frank. De gebouwen thans in gebruik door het garnizoen mogen niet afgebroken worden en moeten hun bestemming behouden tot de stad in hun vervanging heeft voorzien.

22 april : Begin 1870 waren er enkele stakingen : op 10 januari bij Thomas-Gevaert, op 31 januari bij Lamotte, op 14 maart bij Hooreman-Cambier, op 3 april bij Staelens, op 11 april bij Dinter-van Izegem. Er waren ook enkele vergaderingen van de afdeling van de Internationale : op 24 januari in de herberg Stád Amsterdam (in het verslag wordt de aanwezigheid van Van Duyse, student in de medicijnen vermeld) en op 27 maart. We vernemen, dat de leden aangesloten bij de weversvereniging wekelijks twintig centimes betalen als bijdrage : vijf cent. voor de vereniging, twee cent. voor de Internationale, twee cent. voor de bode en elf cent. voor de stakingskas.

Vooraf nog een overzicht van het aantal textielarbeiders in 1870 te Gent.

GENT, 2 Mei 1870.

OPROEP

AAN DE GENTSCHEN WERKLIEDEN.

Burgers en Werklieden,

Heden hebt gij eene dure plicht te vervullen; heden hebt gij te beslissen over het lot van meer dan 500 werklieden die zich in werkstaking bevinden. Komt dan naar onze Meeting van dage, om 6 en half ure, in de groote zaal *Spiegelhove*, om te samen maatregelen te nemen ten einde onze broeders en zusters eene hand toe te reiken tot onderstand, waarvan het lot ons allen afhangt, en om de verkwijning van Gent, onze geboortestad, te doen verdrijven.

Herinnert u van vroegere jaren, hoe Gent in bloei was, dan zult gij de overtuiging voor oogen hebben dat het hoogst noodig en verplichtend is om wederom op deze hoogte te geraken.

In afwachting uwer komst, bieden wij onzen broedergroet.

Namens de Wevers der Grasmfabriek.

Wijk	Katoen		Vlas		Totaal
	Wevers	Spinners	Wevers	Spinners	
1	—	143	130	42	3.115
2	361	417	—	2.101	2.879
3	1.169	1.989	296	3.575	7.029
4	1.160	706	—	350	2.216
5	280	657	575	550	2.062
6	174	131	84	107	496
4 (suc)	128	14	103	—	245
Totaal	3.272	4.057	1.188	6.725	15.242

In 1870 telt Gent 123.755 inwoners; we mogen aannemen, dat een vierde van de actieve bevolking werkzaam was in de textielindustrie. We stellen ook vast, dat ongeveer de helft van de textielarbeiders werkzaam is in de derde wijk. Deze wijk zal dan ook bewoond worden door een massa textielarbeiders.

Op 22 april brak een staking los in de fabriek Parmentier-Van Hoegaerden, de Grasfabriek. Vijfhonderd werknemers verlieten hun werk (200 mannen, 200 vrouwen en 100 kinderen - niet duizend zoals Scholl schrijft blz. 152). Op 25 april was er een vergadering in Spiegelhove. Volgens De Boos verdienden de wevers slechts zes tot zeven frank per week. We weten natuurlijk niet of dit gegeven juist is. De wevers werden per stuk betaald en bij slecht garen was de productie en dus ook het loon geringer.

Volgens een verslag opgesteld op 7 augustus 1870 betreffende dertien Gentse textiel fabrieken met 1.610 werknemers schommelde het gemiddeld loon van 10 fr. tot 18 fr. per fabriek met als totaal gemiddelde dertien frank per week. Dit voor 12 tot 13 uur werk per dag. Even de broodprijzen : wit brood : 42 c., grof brood : 36 c., roggebroomd 23 cent. Zeker is, dat de gezinnen van de textielarbeiders met één inkomen grote armoede kenden.

We vonden een achttal oproepen aan de Gentse werklieden om steun te verlenen aan de stakende arbeiders.

Wekelijks ontvingen de stakers steun : de wevers op een getouw : 2,75 fr., de wevers op twee getouwen : 5,45 fr. en de leden van de vakvereniging 12 fr. De wekelijkse uitgave bedroeg : 79 leden aan 12 fr., 20 stakers aan 2,50 fr. en 300 stakers aan 5,45 fr. geeft in totaal 2.633 fr. Hiervan betaalde de stakerskas 517,45 fr. De rest kwam van giften.

Reeds op 26 april vernemen we uit een politieverslag : "Il paraît même que les fabricants ne sont pas du tout mécontents de ce qui

GENT, 24 April 1870.

OPROEP

AAN DE GENTSCHEN WERKLIEDEN.

WERKERS,

Heden bevinden zich de werklieden wevers in eenen netelachtigen toestand; neme er een voorbeeld van aan de fabriek der heeren PARMENTIER, VAN HOEGAERDEN en C^a.

Ten dien einde beroepen de werkers van voorzeide fabriek eenen algemeenen optocht, gevolgd door eene Meeting in de zaal *Spiegelhove*, op Maandag 25 April 1870, om 6 en half ure 's avonds.

Namens de Wevers der Grasfabriek.

N. B. De werklieden van Sint-Pieters en het omliggende, worden verzocht zich te vereenigen in de *Vrijheidsvlag*, St-Amandstraat, bij K. De Boos, om 5 ure 's namiddags.

De werklieden van H. Kerst en het omliggende, worden verzocht zich te vereenigen in den estamiet *Den Duitsch*, bij P. Kuon, bij St-Jacobs kerk, insgelijks om 5 ure.

arrive dans la dite fabrique, qui leur fait une rude concurrence, même à l'étranger". In de fabrieken worden geldinzamelingen gehouden. Bij de Hemptinne heeft men de collectes toegelaten met het motief, dat de werklieden vrij zijn te geven. Baertsoen zou zelf de bijdrage van zijn werknemers bepaald hebben op één frank per week. Op 17 juni lezen we in een politieverslag aan de administrateur van de Veiligheid te Brussel, dat een onbekende een som van duizend frank heeft gezonden naar het lokaal van de wevers plus het bedrag voor 400 glazen bier voor de wevers. "Ik vermoed, schrijft de hoofdcommissaris, dat deze gift komt van Jean Casier-de Hemptinne, associé van Jozef de Hemptinne, die werd verkozen voor de Kamer".

Natuurlijk waren er talrijke meetings : In den Lindenboom op de Muide, in de zaal Thalia op Sint-Pietersplein, in Spiegelhove. Op 6 juni ontmoeten we voor de eerste maal Edmond Van Beveren aan het bureau van een meeting (geboren 23.8.1852).

6 juni : Een brief van de hoofdcommissaris. "J'ai l'honneur de vous prier de vouloir comme d'habitude me faire parvenir votre rapport à l'issue du meeting qui aura lieu aujourd'hui au Spiegelhof. En présence de l'attitude tranquille et de la conduite convenable des ouvriers en grève je désire que vous ne faites pas entrer des agents en tenue dans le local du Meeting et que la surveillance extérieure soit aussi peu ostensible que possible".

Na acht weken staking - tot heden was het de langste staking te Gent - kwam er een overeenkomst : er werd 20 % loonsverhoging toegekend bij slecht garen en 6 % bij gewoon garen.

In december waren er nog een tweetal kleine stakingen (bij Lamotte en bij De Leener), maar de Frans-Duitse oorlog, die over kort zal losbranden, stelt de Gentse textielnijverheid voor nieuwe problemen.

5 juni : Te koop : Klein Meerhem beluik van acht huizen, groot 188 m². Verhuurd aan 1,08 fr. Per week. Na de eerste zitdag was de prijs voor het ganse beluik 7.075 fr. We mogen aannemen, dat de verkoopprijs ongeveer duizend fr. bedroeg per huisje met een jaarlijkse opbrengst van 56,16 fr. De eigenaar had natuurlijk onderhoudskosten (waarbij jaarlijks kalken). Elk huisje was ongeveer 16 m². groot.

7 juni : De gemeenteraad verleent aan Dierman-Seth de toelating een straat aan te leggen, die Zonder Naamstraat zal genoemd worden, dit omdat Dierman-Seth de voorzitter was van de Zonder Naam niet zonder Hart. De eigenaar doet kosteloos afstand van de grond van de straat en zal de kosten voor de aanleg van de voetpaden, van de rioleering en van de ophoging betalen.

Gent, 16 Mei 1870.

Burgers en Werklieden,

Wij rekenen het ons nogmaals eene plicht u op te beuren. Dezen avond, om 6 en half ure, zal er eene MEETING plaats hebben in de Estaminet *de Lindenboom*, Muidepoort, bij CH. PARISIEU, ten einde te beraadslagen en maatregelen te nemen om de ongelukkige werklieden der fabriek van de heeren PARMENTIER, VAN HOEGAERDEN en Co, eene hand toe te reiken om hunnen strijd, zooveel mogelijk, voort te zetten, waardoor het lot van iederen werker kan verbeterd worden.

DAGORDE:

Toestand dezer Werklieden.

Burgers en Werklieden, wij rekenen op uwe komst en noemen ons op voorhand, uwe strijdende Broeders,

de Wevers, Weefsters en Spinners der heeren
PARMENTIER, VAN HOEGAERDEN en Co.

De zaal zal vrij toegelaten worden.

GENT, 30 Mei 1870.

Broeders en Gezellen,

Wij hebben UEd. uit te noodigen, op heden,
Maandag 30 Mei, om 7 ure des avonds, de

Meeting

bij te wonen, welke zal plaats hebben in de ZAAL
THALIE, bij EDUARD VERVENNET, op St-Pietersplein,
N° 57.

DAGORDE :

Toestand der Werkstakers.

De Wevers, Weefsters en Spinners
der Heeren PARMENTIER, VAN HOEGAERDEN en Cie.

Gent. drukk. van F. HAGE, Brusselsche straat, 8.

14 juni : Heden worden in vier provincies verkiezingen gehouden voor de gedeeltelijke vernieuwing van het parlement. De gemeenteraadsverkiezingen in 1869 lieten reeds vermoeden dat er in 1870 een heftige kiesstrijd zou worden gevoerd.

Op 3 juni had de liberale grondwettelijke vereniging een vergadering gehouden om de kandidaten aan te duiden. En op 3 juni schreef La Flandre : "Nous espérons que ce soir on demandera sérieusement aux candidats une profession de foi sur les questions du budget de la guerre, la loi de 1842, l'extension du suffrage". In een brief ondertekend door 28 leden, waaronder E. Willequet, J. Kerfysen, J. Vuylsteke, Pr. Claeys en G. Rens werd gevraagd, dat de kandidaten hun zienswijze zouden laten kennen in verband met de uitbreiding van het stemrecht, de vermindering van de militaire lasten, de scheiding van kerk en staat en de herziening van de schoolwet van 1842. Aan Vander Stichelen werd gevraagd hoe hij het principe van gelijkheid van alle burgers voor de wet kon overeenbrengen met zijn stemming ten voordele van de priesters en de monniken om ze van soldatendienst vrij te stellen. Vander Stichelen wees op de verwezenlijkingen van de liberale partij (afschaffing octrooien, afschaffing belasting op het zout, vermeerdering van de uitgaven voor de spoorwegen en de scholenbouw). Wat betreft de vrijstelling van de theologanten verklaarde Vander Stichelen, dat deze vrijstelling gelijk te stellen was met de vrijstellingen, die de onderwijzers genoten. In zijn rede, die volledig gepubliceerd werd door La Flandre wees Voituron er op, dat zonder ophouden moet gewerkt worden aan de opbeuring van het volk, wil men een sociale omwenteling vermijden. "L'instruction du peuple est le grand besoin de notre époque. L'instruction doit être gratuite et obligatoire". In 1869 waren 25,03 % van de lotelingen nog ongeletterd en zeker is dit getal wel te optimistisch. Verder verklaarde nog Voituron : "La révolution gronde partout autour de nous. Elle a ses chefs et ses soldats dans cette vaste association de l'Internationale".

Alle bladen namen deel aan de kiesstrijd. Er verschenen ook kiesbladen, die kosteloos werden verspreid : de liberale "De Draak" en "Voor dorp en stad" en de katholieke "Kiesblad van Gent" en "Het Laatste Woord".

Hier de tekst van een kiesblad :

"Kiezers : Wilt gij blijven gebukt gaan onder dwang en slavernij? Wilt gij onder onrechtvaardige lasten en contributiën gebukt gaan en uw schoone geboortestad zien verkwijnen als een uitterende maagd? Wilt gij de zware krijgslasten blijven behouden? Wilt gij voor u en voor uw kinderen hoegenaamd geen godsdienst meer? Op die vraag zal uw ge-

weten nog luider antwoorden.”

De liberalen zelf waren evenmin tevreden over het liberaal ministerie Frère-Orban. Reeds op 5 februari schreef Het Volksbelang : “De handeling van het gouvernement tegenover onze stad, de miskennis van haar duurbaarste belangen, de slaperigheid van onze vertegenwoordigers, de toenemende vermindering van onze bevolking beginnen eindelijk de mate van onze lankmoedigheid en verdraagzaamheid te doen overstroomen. De vaart van Terneuzen, de verbinding van Gent met de zee wordt het vraagstuk van materiële orde, waarop hier in Gent de kiezing in juni geplaatst worden”. Van de zijde van de liberalen kwam dus reeds kritiek - wel gewettigde kritiek - op het beleid van de liberale regering en op de rol van de Gentse liberale volksvertegenwoordigers. Op 21 mei schreef Het Volksbelang : “De laatste zitting van de liberale associatie heeft naar ons oordeel wellicht geen andere uitslag opgeleverd, dan nogmaals te bewijzen, welke noodlottige geest van stilstand, achteruitkruiperij of ten minste staatkundige halfheid het grootste deel der associatie bezielt”. Het Volksbelang verdedigt de kandidaturen van de Maere en Heremans en lacht met de kandidatuur van Vander Stichelen. La Flandre had geschreven : “Ces quarts de libéraux, qui comme Vander Stichelen, viennent mendier les suffrages des personnes, dont il ne représente pas les principes”.

Luisteren we thans naar Le Bien Public. In een polemiek met Le Journal de Gand schreef Le Bien Public op 18 april : “C'est bien de l'instruction qu'il (= Journal de Gand) attend la solution de la question sociale. L'instruction toute seule n'est pas suffisante pour guider les intelligences et pour gouverner les volontés”.

Op 9 juni schrijft Le Bien Public : “La question sociale est à l'ordre du jour. Il règne au sein des classes populaires une sourde fermentation : il s'y trame de gigantesques complots; le socialisme y a établi le foyer d'une vaste propagande et y recrute des combattants des luttes d'un prochain avenir”. “Or la première et le plus efficace des ces influences, n'est ce pas une éducation première profondément imprégnée du sentiment des devoirs de l'homme envers Dieu, envers ses semblables, envers lui-même. Mais c'est précisément cette base primordiale que le libéralisme veut ébranler; c'est l'ascendant du clergé qu'il veut détruire; c'est l'école primaire qu'il veut déchristianiser”. Voituren en Le Bien Public zijn het eens : kernprobleem is het sociaal vraagstuk en de oplossing ligt in de school Wel verschillen ze van mening over de soort school. Beiden zien niet in dat andere maatregelen nodig zijn om de vraagstukken van kinderarbeid, lage lonen, lange werkuren, krotwoningen, enz. op te lossen.

Op 13 juni verscheen "Un dernier mot aux électeurs intelligents". "Il s'agit d'une lutte politique, posons donc nettement et clairement la question politique qui domine la situation. Cette question est celle du maintien ou de l'abrogation de la loi de 1842 sur l'instruction primaire". Even willen we laten opmerken, dat hier reeds de basis ligt van de schoolstrijd in de jaren 1879-1880.

We moeten ons beperken en eindigen dan maar met een citaat uit De Godsdienstige Week van Vlaanderen van 10 juni : "De hedendaagsche strijd tusschen Katholieken en Liberalen is de strijd tusschen den Godsdienst en de Vrijmetselarij, tusschen God en zijn onverzoenlijke vijand, de duivel". Verder lezen we nog : "Zijn Hoogwaardigheid de Bisschop heeft tot hetzelfde inzicht bevolen, dat volgens het gewoon gebruik zondag voor de Hoogmis het Veni Creator gezongen worde in al de kerken om van God te bekomen een zalige kiezing op de 14° juni aanstaande. Moge de H. Geest alle verstanden verlichten en de noodige bijstand in deze gewichtige omstandigheid verleenen."

Ook bisschop Bracq moest overtuigd zijn van het belang van de verkiezingen, want van uit Rome schreef hij op 21 mei een brief in het Latijn aan de pastoors in verband met de komende verkiezingen : de brief was in dezelfde termen opgesteld als de brief van 8 mei 1866. Voor de verkiezingen van 2 augustus 1870 vestigden de vicarissen-generaal van het bisdom Gent in een brief de aandacht van de pastoors op het bisschoppelijk schrijven van 21 mei 1870. Ze schreven onder meer : "In dit stuk vindt U de beslissende motieven waarom wij onze toevlucht moeten nemen tot het gebed en tot andere, voorzichtig aan te wenden middelen." (zie : Karel Van Isacker : Herderlijke Brieven over Politiek 1830-1966, blz. 42, alsook Recueil des Mandements, Lettres Pastorales, Instructions et autres Documents publiés par S. G. Henri François Bracq, Evêque de Gand I : 1865-1871 blz. 315 en blz. 317)

Wat was de uitslag van de verkiezing voor het arrondissement Gent ?

<i>Liberalen</i>		<i>Katholieken</i>	
de Kerchove	2.926 st.	Casier	3.025 st.
d'Elhoungne	2.915 st.	Cruyt	3.035 st.
de Maere	2.918 st.	Delehaye	3.013 st.
Jaquemyns	2.915 st.	de Moerman	2.987 st.
Lippens	2.896 st.	De Smet	3.004 st.
Voituron	2.864 st.	Kervijn	3.003 st.
Vander Stichelen	2.911 st.	Léger	2.950 st.

Zes katholieken werden rechtstreeks verkozen. Er was een ballottage tussen de Kerchove en Léger. Deze ballottage ving aan om acht uur 's avonds; heel wat kiezers van het platteland waren reeds teruggekeerd

naar huis en alzo won de Kerchove de strijd met 2.446 stemmen tegen 1.784 stemmen voor Léger.

In vergelijking met de parlamentsverkiezingen van 1866 verloren de liberalen in het arrondissement Gent zes zetels.

Vooraf een beeld van de samenstelling van de Kamer van Volksvertegenwoordigers :

	Zetels	Liberalen	Katholieken	Onafhank.
1866	122	70	52	—
1868	122	72	50	—
1870	124	61	59	4

In totaal hadden de liberalen elf zetels verloren, waarvan zes in het arrondissement Gent.

Twee katholieke en zes liberale kandidaten namen deel aan de verkiezingen van 1866 en 1870. We onderzoeken de behaalde resultaten in percent van het aantal uitgebrachte stemmen.

	1866	1870
Kervijn	48,4 %	49,6 %
Delehay	48,1 %	49,8 %
Vander Stichelen	52,0 %	48,2 %
de Kerchove	50,7 %	48,5 % (60,3 % verkiezing gemeenteraad 1869)
Lippens	50,4 %	48,0 %
Jaequemyns	51,0 %	48,2 %
d'Elhoungne	51,0 %	48,2 %
de Maere	49,8 %	48,2 %

In vergelijking met 1866 hadden de liberalen in het arrondissement Gent gemiddeld ongeveer 2 % verloren, terwijl de katholieken 1,5 % wonnen. Er was echter een verandering gekomen in het kiezerskorps.

	Gent		Platteland		Totaal
1866	4.011	(55,2 %)	3.251	(44,7 %)	7.262
1870	3.917	(58,0 %)	2.832	(41,9 %)	6.749

De vermindering van het aantal kiezers - gevolg van een herziening van het kadastraal inkomen - was dus in het voordeel van Gent en dus ook ten gunste van de liberale partij, waardoor haar verlies nog geaccntueerd wordt. De kiesbureaus waren verschillend samengesteld in 1866 en 1870, waardoor hier geen vergelijking mogelijk is. In 1870 behaalden de liberalen in het eerste kiesbureau, uitsluitend Gentse kiezers omvatte, 57,1 % van de uitgebrachte stemmen (op 255). In het 14° bureau, dat Moerbeke en omgeving bevatte, behaalden de liberalen 55,1 % van de uitgebrachte stemmen en in het 15° bureau met Deinze en

omgeving behaalden ze 31,2 % van de stemmen. In totaal behaalden de liberalen in 1866 51,3 % van de stemmen tegen 49,1 % in 1870. Dit verlies had echter het verlies van zes zetels voor gevolg. Een geringe verschuiving is moeilijk verklaarbaar. We kunnen bijvoorbeeld geen vergelijking maken tussen het percent opgekomen kiezers in 1866 en 1870 voor Gent en platteland afzonderlijk door gebrek aan gegevens. Alles komt neer op een verplaatsing van ongeveer 115 kiezers. Indien we voor het arrondissement Gent een verklaring mogen opperen, dan zouden we zeggen, dat een aantal kiezers afgeschrikt werden door de ideeën van de progressieve liberalen. Dit wordt wel bevestigd door het geringer aantal stemmen van de progressist Voituron en het feit, dat de gematigde Vander Stichelen in het kanton Deinze 15 stemmen meer bekomt dan de Kerchove en zelfs 27 stemmen meer dan Voituron. De oproep van Le Bien Public van 13 juni "Un dernier mot. Il s'agit d'une lutte politique. Cette question est celle du maintien ou de l'abrogation de la loi de 1842 sur l'instruction primaire" werd door een aantal kiezers gevolgd.

In de politieke kranten werd nog even over de uitslag van de verkiezingen nagekaart. De Beurzen-Courant schreef: "Heden 2 juli 1870 is te Brussel met den laagsten dienst in den put gedolven het ministerie in mei 1857 door behulp van kasseien opgekomen, in duigen gevallen in juni 1870 onder 't algemeen geschuifel der treffelijke lieden. Niet te bidden dat het weerkome." Op 17 juni schreef La Flandre: "Le doctrinarisme est vaincu, mais que Dieu merci, les catholiques ne sont pas vainqueurs." Volgens La Flandre is de uitslag van de verkiezing "antiministériel, il n'est pas anti-libéral". Volgens het artikel "Terugblik op de uitslag van de verkiezing" in Het Volksbelang zijn de redenen van de nederlaag viervoudig: miskennis van de rechten van de Vlamingen, weigering van de kishervorming, behoud van de loting en de vermeerdering van het jaarlijks contingent van het leger. En op 9 juli zal het weekblad schrijven: "De strijd ligt niet tusschen het liberalismus en het klerikalismus, maar wel tusschen de klerikalen, die de hervorming beloven en tusschen de liberalen, die deze hervorming niet gegeven hebben, wanneer zij die geven konden". Verder schreef Het Volksbelang: "Nergens is de nederlaag zoo zwaar geweest, zoo schandelijk dan te Gent. Geslagen worden door een lijst van een Delehay, dat type der politieke oneerlijkheid, van een Moerman-d'Haerelbeke, dat bedroevend specimen van onze vervallen klerikale adel, van een De Smet-Delange en een Kervyn, twee der gewezen medegenoten van de vermaarde Langrand: zie dat gaat een weinig de palen te buiten". Even wat verklaring: Langrand-Dumonceau was op korte tijd een machtige

leider geworden van een groot aantal financiële instellingen. Vooraanstaande katholieke personen waren rechtstreeks betrokken in de ondernemingen van Langrand. Na heel wat perikelen werden de instellingen van Langrand in likwidatie gesteld. In de Wegwijzer van Gent (jaar 1867 blz. 238) vinden we als directeur van het Internationaal Landbouw-krediet (opgericht door Langrand) Coppens-Bové (gewezen katholiek volksvertegenwoordiger) en als beheerders baron Della Faille d'Huysse, Philippe Kervyn de Volkaersbeke en S. De Smet-Delange. In het succursaal te Gent van de Bank van Grond- en Nijverheidskrediet opgericht door Langrand vinden we dezelfde beheerders. (zie Stad Gent : 14.6.1870 en Le Bien Public 21.5.1864 en 23.5.1864). (Voor de zaak Langrand : zie Luykx : Politieke Geschiedenis blz. 153). Natuurlijk hadden de liberale kranten gretig van deze historie gebruik gemaakt.

Op 2 juli vormde J. d'Anethan, leider van de katholieke senaatfractie een katholiek ministerie. De regering ontbond de beide Kamers in de hoop, dat ze bij de herverkiezing over een meerderheid zou beschikken. Opnieuw was er een heftige kiesstrijd. Op de vergadering van de liberale associatie las d'Elhoungne het programma voor : herziening van de onderwijswet van 1842, vermindering van de militaire lasten, uitbreiding van het kiesrecht. Hier voegt La Flandre nog een punt bij : "arracher nos concitoyens flamands de l'état d'isolement politique et intellectuel dans lequel ils végètent. L'éducation politique d'un peuple doit se faire dans la langue qu'il parle".

Op 2 augustus hadden er opnieuw verkiezingen plaats.

Aantal kiezers : 6.720

Aantal stemmers : 6.183

Kamer

Liberalen		Katholieken	
de Kerchove	2.990	Cruyt	3.153
d'Elhoungne	2.968	Délehayé	3.152
de Maere	2.959	de Moerman	3.146
Lippens	2.968	De Smet	3.141
Groverman	2.975	Kervijn	3.148
Neyt	2.954	De Baets	3.179
Rolin-Jaequemijns	2.966	Drubbel	3.144

Senaat

De Bast	2.980	Casier-de Hemptinne	3.152
Delecourt	2.994	Van de Woestijne	3.162
Jaequemijns	2.974	Van Crombrugge	3.127

De katholieken wonnen dus de zeven kamerzetels en de drie senaat-

zetels. In totaal hadden de katholieken elf zetels gewonnen en hadden nu in de Kamer 70 zetels tegen 50 voor de liberalen. Voor de senaat wonnen de katholieken vijf zetels.

De avond van de verkiezingen waren er te Gent ernstige woelingen. Om zeven uur 's avonds werd de burgerwacht opgeroepen, ook het leger werd ingezet. Op enkele plaatsen werd de burgerwacht met stenen bekogeld. Volgens het verslag van de gemeenteraad van 16 augustus (Gemeentebld blz. 530) werden 32 huizen beschadigd, waaronder we vermelden het bisdom, de katholieke kring op de Poel, de maatschappij St.-Jozef in het Engelandgat, het klooster van de Jezuïeten in de Bestormstraat, het klooster van de Augustijnen in de Sint-Margrietstraat, het huis de Hemptinne in de Keizer Karelstraat, woningen in de Savaanstraat. Alzo weten we ook wie de rust verstoorde. De schadevergoeding bedroeg 7.500 fr. (gemeenteraad 3 september). Volgens de Gazette van Gent waren er heel wat aanhoudingen en de Mammelokker was te klein om ze allen op te sluiten.

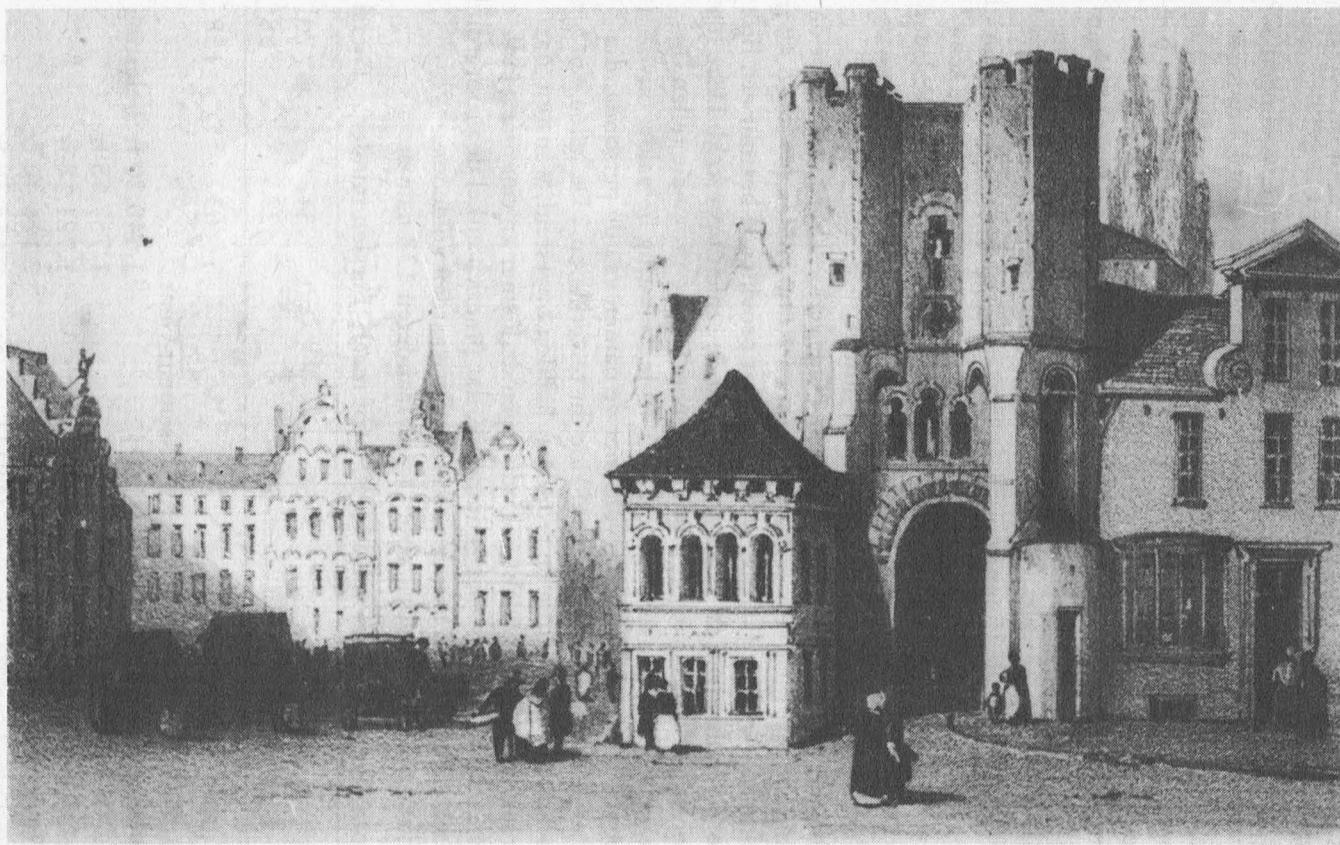
Wie waren deze kandidaat-senatoren ? Om verkiesbaar te zijn voor de senaat moest men veertig jaar oud zijn en 1.000 gulden (= 2.116,40 fr) belasting betalen. Jaarlijks werd door het provinciaal bestuur een lijst met de namen van de verkiesbaren voor de senaat opgesteld. Deze lijst moest een kandidaat per 6.000 inwoners van de provincie tellen. Indien het aantal personen, die 2.116,40 fr. belasting betaalde, onvoldoende was, werd ze aangevuld met de namen van de personen, die de meeste belasting betaalden. Hoe dit te verklaren ? De leden van het Nationaal Congres, die de grondwet hadden opgesteld, wensten, dat de senaat een tegenwicht vormde tegen de Kamer en een matigende invloed zou hebben. Het is duidelijk, dat practisch enkel de grootgrondbezitters en de adel aan de gestelde voorwaarden voldeden.

Voor 1870 telde de lijst voor Oost-Vlaanderen 138 namen

Wonende te	Betalen 2.116,40 fr. of meer	Betalen minder	Totaal
Gent	36	34	70
in de provincie	39	29	68
Totaal	75	63	138

Kandidaten senatoren kiesarrondissement Gent

De Bast Camille : fabrikant (1807)	1.540,20 fr. belasting
Jaequemijns Ed. : eigenaar (1806)	1.757,45 fr. "
Delecourt Em. : advocaat (1828)	1.721,18 fr. "
Van de Woestijne Hip. : eigenaar (1808)	2.116,40 fr. "
Van Crombrughe : eigenaar (1811)	2.116,40 fr. "
Casier-de Hemptinne : fabrikant (1820)	2.102,52 fr. "

Poort Gravensteen. Links bemerkt men de toren van de kapel van het Wenemaersgodshuis.

Op de lijst komen nog voor : de Hemptinne Charles, de Hemptinne Jozef, de Kerchove Ch., Lippens Aug., Kervijn de Volkaersbeke, Hulin Charles, Minard Louis, Rolin Hip., Bracq Ferd., Brasseur Eug., kanunnik De Decker B. Het is begrijpelijk, dat een aantal personen, die op de lijst voorkomen, verwant zijn : zo telt de lijst niet minder dan zeven de Kerchove's.

25 juni : Hierbij drukken we een aankondiging af uit de Gazette van Gent, waarbij het poortgebouw van het Gravensteen en enkele aanpalende huisjes worden te koop gesteld. Volgens de Wegwijzer van 1870 was in nummer 16 en nummer 17 een herberg. Let ook op de kleine oppervlakte van die huisjes.

Het Volksbelang schreef op 25 juni : "Het Gravensteen is te koop. Stad en Staat; een ernstige plicht rust op u. Gij Stad : kunst en geschiedenis gebieden dat gij een opoffering zult doen voor de bewaring van het eenig Gravenkasteel. Gij Staat : ge hebt in andere gedeelten des lands op de mildste wijze medegeholpen om andere gebouwen aan de vernieling te onttrekken. Gij hebt voor de herstelling van het Paleis der Prinsbisschoppen van Luik miljoenen veil gehad. De rechtvaardigheid gebiedt, dat gij nu ook eens honderd duizend zult over hebben voor de aloude verblijfplaats van de Vlaamsche graven". In 1872 zal Gent het poortgebouw aankopen; in 1887 werd het overige deel van het Gravensteen aangekocht en hersteld tussen 1894 tot 1913.

9 juli : De gemeenteraad besluit de Onthoofdingsbrug (aan Gravenkasteel), de Sleutelbrug (tussen Lange en Korte Steenstraat), de Chartreuzenbrug (tussen Rode Lijvekensstraat en Chartreuzenstraat), de Sint-Gillisbrug (tussen St.-Gillisstraat en Chartreuzenstraat), de Halsbrekersbrug (tussen St.-Salavorstraat en Groot Meerhem) en de Plattestegersbrug (tussen St.-Salvatorstraat en Groot Meerhem) te vernieuwen. Deze vijf bruggen lagen op het Meerhemkanaal en zijn sedert lang verdwenen. De gemeenteraad bespreekt ook het bouwen van het hoekhuis Arteveldeplein en Nieuwebosstraat. Uit deze bespreking blijkt, dat de gevels van de woningen Arteveldeplein getekend werden door architect Pauli.

De gemeenteraad keurt ook de overwelving van de waterloop de Zeven Brugskens goed, daar deze waterloop van geen nut meer is. Hierbij wat verklaring. De Oudburg was een versterkte wijk met water omgeven. Aan de ene zijde had men de Leie, aan de andere zijde de Lieve; een gracht verbond de Lieve aan de Schipgracht. Deze gracht werd later de Plottersgracht genoemd, omdat aldaar de leertouwers hun looierijen of velplotterijen mochten inrichten. Over deze gracht

OPENBARE VERKOOPING
van eenen
GROOTEN EIGENDOM,
uitmakeude
HET GRAVENKASTEEL, TE GENT.

De Notaris VAN ACKER, te Gent, zal, in eene enkele Zitting op Donderdag 28 Juli 1870, ten 3 uur namiddag, in het « Hotel van Kortrijk », op den Poel, te Gent, den vóorzelden eigendom openbaar te koop, veilen, in koop, en verdeeld zoo als volgt :

STAD GENT. — Veerle- of Ste Pharaïldeplaats.

Koop 1.

De eerste koop is samengesteld uit de gebouwen met derzelver omtrek, uitmakende het van ouds bekende Gravenkasteel en bevattende de groote ingangpoort op de zijde der Geldmuntstraat met het Gebouw daarboven, eene menigte Woningen, twee groote en eene kleine opene Plaats en Lusttuin met al de Afhankelijkheden van dezen Eigendom, benevens het Souterrain-magazijn uitkomende in de Geldmunte, aldaar geteekend n° 13, nevens en onder het huis n° 11, uitmakeude koop 7 hierna, breeder aangeduid op de Grondtekening van den plakbrief, figureerende in het kadaster sectie A, n°s 348, 340 à 359 inbegrepen, groot in oppervlakte 17 aren 68 centiareen.

Koop 2.

De tweede koop begrijpt :

Een groot Huis, samengesteld uit onderscheidene Kamers en Planten, kleinen Koer, groote opene Plaats en verdere Gerieflijkheden, hebbende eene ingangdeur op de Veerleplaats, aldaar getoekend n° 14 met toegang langs bovengemelde groote poort ; het huis bekend in het kadaster sectie A, n° 367^b, met bebouwdien Grond van 2 aren 48 centiareen, en de opene Plaats, ze'fde sectie n° 368bis, groot 2 aren 54 centiareen.

Dit Huis is onbewoond en de koper zal daarvan onmiddellijk in 't gebruik komen.

Koop 3.

Een Huis en Erve, staande aan de Veerleplaats nevens het vorige, geteekend n° 15 en kadastraal zelfde sectie, n° 375, groot 18 centiareen.

Koop 4.

Een Huis en Erve, nevens het vorige, n° 16, kadastraal zelfde sectie, n° 374, groot 25 centiareen.

Koop 5.

Een Huis en Erve, nevens het vorige, n° 17, kadastraal zelfde sectie, n° 373, groot 38 centiareen.

Koop 6.

Een Huis en Erve, nevens het vorige, n° 18, kadastraal zelfde sectie, n° 372, groot 63 centiareen.

Geldmunte.

Koop 7 en laatste.

Een Huis en Erve, n° 11, gestaan in de Geldmunte, kadastraal sectie A, n° 334^a, groot 17 centiareen.

AANMERKINGEN.

1° Voorschreven Eigendom, gelegen in het midden der stad met den voorhoofde aan eene voorname openbare marktplaats, bij de vischmarkt, alwaar de groote beweging plaats heeft en onophoudelijken handel bedreven wordt, biedt bijzondere voordeelen aan betrekkelijk de standplaats, voor de verhuring der huizen, en bovendien biedt de toren, die in het midden van dien eigendom is behouden, onder het o'zicht van oud historisch monument, eene bijzondere waarde aan voor de beminnaars der oudheidskunde.

2° De Woningen onder koop 1, waarvan de huurprijzen allen vatbaar zijn voor eene aanmerkelijke verhooging, brengen thans jaarlijks op omtrent 4700 f., daar niet onder begrepen de doór- of o'gangplaatsen naar den toren en welke, dienstig voor bergplaatsen, alsnu ou'erhuurd zijn.

3° En de Huizen der koop en 3, 4, 5, 6 en 7, zijn allen ook moed'lijk bij de maand aan zeer geringe prijzen verhuurd.

4° De toewijzing zal geschieden hetzij voor elken koop afzonderlijk hetzij in massa van allen of enige koopen samengevoegd.

5° Het grootste gemak van betaling der kooprijzen zal toegestaan worden.

6° Al deze Goederen zullen zichtbaar zijn de Dins- en Donderdagen, van 2 tot 5 uur namiddag.

7° Intusschen kan men alle nadere inlichtingen en plakbrieven erlangen ten kantore van gezegden Notaris.

lagen enkele stenen brugjes; vandaar de naam de Zeven Brugjes, alhoewel er maar vijf op de eigenlijke gracht lagen. Deze brugjes waren :
Sint-Elooibrug : in de Geldmunt

Zeugbrug : tussen Hertogstraat en Zeugsteeg

Kuipersbrug : tussen Plottersgracht en Kuiperstraat

Veirdambrug : in Veirdamstraat (thans Drongenhof)

Een brugje had geen naam, omdat het binnen een eigendom lag. (zie plan)

De twee overige bruggen waren :

Sleutelbrug : tussen Lange Steenstraat en Korte Steenstraat op de Tichelrij

Sluizekensbrug : in het Oudburg

De waterloop der zeven brugjes was practisch volledig ingebouwd en was van geen nut meer. De eigenaars van de huizen, die aan de waterloop grensden, werden verplicht beerputten en een riolering aan te leggen.

De grond werd verkocht aan negentien eigenaars en bracht in totaal 5.062 fr. op, waarvan Steyaert-Hoedens 1.277 fr. en de kerkfabriek H. Kerst 1.082 fr. betaalden.

17 juli : Heden avond om negen uur in de herberg Het Trompetje, Ham : bal. Toegang : 50 centimes. Er is een goed orkest.

18 juli : Er worden zeven militieklassen opgeroepen. Het oproepen van de reserve-klassen veroorzaakt veel treurige tonelen in steden en dorpen. Veel heropgeroepen soldaten hebben vrouw en kinderen. Wat de mannen betreft ze zoeken meestal troost in de drank en als ze dronken zijn, lopen ze zingend langs de straten.

Oswald de Kerchove, advocaat en zoon van de burgemeester huwt met Maria Lippens, dochter van August Lippens, burgemeester van Moerbeke.

22 juli : Door het college van burgemeester en schepenen is een openbare inschrijving geopend voor steun aan de families van de opgeroepen soldaten.

26 juli : Er wordt medegedeeld, dat doortrekkende troepen bij de burgers zullen ingekwartierd worden. De G. van Gent weet te vertellen dat sedert 1859 de troepen altijd in de kazernes werden ingekwartierd. Reeds op 13 april werd in de gemeenteraad de belasting van 11 % op de nieuwgebouwde huizen besproken, maar de stemming was onbeslist. Thans keurt de gemeenteraad een besluit goed, dat bepaalt dat de 11 % belasting enkel van toepassing zal zijn op de huizen gebouwd na 1 augustus 1868, datum waarop deze belasting werd gestemd. Dit besluit

INWONERS DER STAD GENT

Het College van Burgemeester en Schepenen,

Overwegende dat de zwaarwichtigheid der gebeurtenissen, die zich in twee naburige landen voorbereiden, militianen die huisvaders zijn onder het vaandel heeft doen roepen;

Overwegende dat degenen die zich aan de verdediging van het land wijden, het recht hebben op den onderstand van alle burgers te rekenen;

Betrouwende op de gevoelens van vaderlandsliefde en menschlievendheid der Gentsche bevolking;

Neemt de volgende beslissing :

Er is eene openbare inschrijving geopend, om de vrouwen en kinderen te ondersteunen van de militianen dezer stad, die in dienst geroepen zijn.

In elken wijk der stad zal een Comiteit ingericht worden, gelast met de verzameling der inschrijvingen.

Deze inschrijvingen zullen ook ontvangen worden ten Stadhuize, 1° afdeeling, van 9 tot 5 uren.

Aldus gedaan ten Stadhuize van Gent, den 20 Juli 1870.

Graaf DE KERCHOVE.

De Gemeente Secretaris, C. WAELBROECK.

Le Collège des Bourgmestre et Échevins,

Considérant que la gravité des évènements qui se préparent dans deux pays voisins, a fait rappeler sous les drapeaux, des miliciens mariés et pères de famille;

Considérant que ceux qui se dévouent à la défense de la patrie ont le droit de compter sur l'assistance de leurs concitoyens;

Confiant dans les sentiments de patriotisme et d'humanité de la population Gantoise;

Prend la résolution suivante :

Il est ouvert une souscription publique pour assister les femmes et les enfants des miliciens habitant la ville rappelés au service.

Il sera formé dans chaque section de la ville un Comité pour recueillir les souscriptions.

Celles-ci seront également reçues à l'Hôtel de Ville, 1° Division, de 9 à 3 heures.

Ainsi fait à l'Hôtel de Ville de Gand, le 20 Juillet 1870.

C^o DE KERCHOVE.

Le Secrétaire Communal, C. WAELBROECK.

GENT, DRUKKERIJ C. ASSOOT-BRACKER.

moeten we als een poging zien om een aantal misnoegde kiezers terug te winnen.

29 juli : Heden werd de burgerwacht opgeroepen om stadsdienst te doen. Het aantal abonnementen op de Gazette van Gent is gestegen tot 5000. Er zijn per dag drie uitgaven A om negen uur, een uitgave B om 16 uur en een uitgave C om 18 uur.

1 augustus : In 1856 hebben we gezien, dat door bankier August Daele de krant Beurzen-Courant werd opgericht. Al vlug werd de Beurzen-Courant een Vlaamsgezinde politiek katholiek gerichte krant. Vermoedelijk waren de zaken van A. Daele in 1869 niet zo schitterend - later zullen we er iets over meedelen - want in juli 1870 verkocht hij zijn krant aan Eug. Vanderhaeghen, eigenaar van de Gazette van Gent. Op 31 juli verscheen het laatste nummer van de Beurzen-Courant. Aan de abonnees werd medegedeeld, dat ze vanaf 1 augustus de Gazette van Gent zullen ontvangen. Enkele redacteurs van de Beurzen-Courant en een aantal lezers waren het niet eens met de oplossing en reeds op 3 augustus verscheen een nieuwe krant "Nieuwe Beurzencourant" met als stichter kanunnik J. Verschueren, die we reeds hebben ontmoet als eigenaar van het "Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers". Op 3 augustus schreef De Nieuwe Beurzen-Courant : "Er bestond nog minder reden om de Beurzen-Courant over te laten aan de Heer eigenaar der Gazette van Gent. Om al deze redenen herleeft het verkocht blad heden in de Nieuwe Beurzen-Courant. Wij zijn katholiek; wij zijn Rooms-katholiek".

Eug. Vanderhaeghen daagde de Nieuwe Beurzencourant voor de rechtbank. De krant moest zijn titel opgeven en aan E. Vanderhaeghen 15.000 fr. schadevergoeding betalen. Vanaf 12 februari 1871 zal de titel nu luiden Fondsenblad. Frans De Potter, die reeds meewerkte aan de Beurzen-Courant zal hoofdredacteur worden van het Fondsenblad. Op 16 augustus verscheen te Gent het eerste nummer van een nieuw politiek neutraal blad "Het Volksblad van Gent". Op 4 december 1870 zal nog een nieuw Vlaams weekblad verschijnen "Het Vlaamsche Volk". Het werd uitgegeven door de kunst- en letterkring Nederland's Toekomst en had als kernspreuk "Wij willen wat is recht". Medewerkers waren de Gentse onderwijzer Jan Bouchery (1846-1911), die wat later Gent zal verlaten, Lodewijk de Vriese (1848-1932), Edward Blaes, Julius Wytynck, Konstant Cornelis en Hendrik Keurvels (1852-1933). Het nieuw weekblad schonk zijn ganse aandacht aan de Vlaamse beweging. Het had echter een kortstondig bestaan : op 24 maart 1872 wordt aan de lezers medegedeeld, dat Het Vlaamsche Volk zich in de volstrekte onmogelijkheid bevindt langer te verschijnen; de in-

schrijvers zullen het weekblad De Zweep uitgegeven te Brussel ontvangen.

Te Gent verschijnen nu negen kranten en zes weekbladen : de katholieke kranten Le Bien Public, Het Vlaemsche Land (eigenaar A. Neut), Het Fondsenblad en Le Nouvelliste de Gand, de liberale Journal de Gand en De Stad Gent en de neutrale Gazette van Gent, Gentsche Mercurius en Het Volksblad van Gent. De weekbladen waren De Godsdienstige Week in Vlaanderen en De Vlaëmsche Leeuw, het Volksbe-lang, La Flandre, Het Vlaamsche Volk en het neutrale Zondagsblad van Gent.

7 augustus. Een brief van een politiecommissaris. "En réponse à votre apostille du 4 j'ai l'honneur de vous faire connaître que la situation de l'industrie n'a jamais été plus mauvaise; l'industrie cotonnière n'existant plus qu'à l'état d'exception et est ruinée par la baisse des cotons. Que les linières et les tissages de toile souffrent considérablement par la guerre, qui enlève toute confiance et même tout moyen d'exploitation sur les places, telles que Hambourg et dans les pays voisins comme l'Allemagne et la France.

Que les $\frac{3}{4}$ des ouvriers gagnent $\frac{1}{4}$ de moins que d'habitude et $\frac{1}{4}$ ne gagne plus rien, depuis plusieurs mois. Que les fabriques qui ont diminué les heures de travail sont celles de M. Delecroix, qui occupe environ 200 ouvriers, qui ne travaillent plus que de jour à autre et de Rosseel, qui emploie 150 ouvriers et qui ne travaillera plus à dater de la semaine prochaine que 4 jours par semaine.

L'établissement de M. Delecroix sera peut-être momentanément ou indéfiniment fermé si d'ici à 11 jours la confiance ne renaît pas et je pense que la moitié des fabriques de la ville chômera vers la fin de ce mois pour les mêmes motifs et les grandes difficultés que rencontrent généralement tous les fabricants pour faire escompter leurs traites."

8 augustus : De burgerwacht moet de wacht aan de stadsgevangenis niet meer doen. Deze dienst wordt opnieuw verzekerd door soldaten. Baron Grenier-Lefevre, oud senator, is overleden op 74-jarige leeftijd.

10 augustus : Sedert gisteren moet de burgerwacht opnieuw dienst doen aan het Rasphuis. Op 16 augustus worden weer soldaten ingezet.

12 augustus : De vrouwen van de opgeroepen soldaten ontvangen wekelijks 5,25 fr. tot 13,15 fr. volgens het aantal kinderen.

29 augustus : Gisteren zijn een veertigtal Gentse kleermakers, die zich te Parijs bevonden, in onze stad aangekomen. Nog anderen zullen volgen.

3 september : De gemeenteraad keurt een nieuw reglement voor de

STAD GENT.

*Het College van Burgemeester en
Schepenen*

**Bericht zijne be-
stuurden dat ten
gevolge der groote
bewegingen van
troepen, er mis-
schien soldaten bij
de inwoners zullen
moeten gehuisvest
worden.**

Gedaan ten Stadhuize, van
Gent, den 10 september 1870.

Geaef DE KERCHOVE
De Gemeente Secretaris.
C. WALLEBROECK

*Le Collège des Bourgmestre et
Echevins*

**Informe ses admi-
nistrés que par suite
des grands mouve-
ments de troupes, il
y aura peut-être lieu
de loger des militai-
res chez l'habitant.**

Fait à l'Hôtel de Ville de
Gand, le 10 septembre 1870.

Conte DE KERCHOVE
Le Secrétaire Municipal.
C. WALLEBROECK

Gent, drukkerij C. Annot-Brackman, Koornmarkt.

opera goed. De aanneming of de verwerping van de artiesten zal plaats hebben bij middel van een stemming, waaraan de abonnees van de loges, de eerste en tweede rang, de stallen, de baignoires, parket en parterre mogen deelnemen.

19 september : De katholieke kring van Gent heeft besloten een ambulance in te richten in de ruime voordrachtzaal van de maatschappij. Op 28 september kwamen te Gent een 125 Franse gekwetsten aan : 25 werden ondergebracht in de Katholieke Kring, een honderdtal in de Bijloke.

23 september : De gemeenteraad besluit beroep te doen op de openbare liefdadigheid om in het onderhoud te voorzien van de gekwetste Franse militairen, die te Gent zullen aankomen en stelt 10.000 fr. ter beschikking.

24 september : De klassen 1863, 1865 en 1866 zullen naar hun haardstede worden teruggezonden. De klas 1864 blijft onder de wapens.

27 september : Op 9 september had de minister van Binnenlandse Zaken gevraagd aan de provincie-gouverneurs om de steden en gemeenten aan te bevelen gekwetste soldaten van de Frans-Duitse oorlog te verzorgen. Ook hier deed de staat dus beroep op de openbare liefdadigheid. Op 27 september kwam 's morgens een trein met gekwetsten in het Zuidstation aan. Te Gent werden vier ambulances opgericht. Een eerste ambulance werd ingericht in het Burgerlijk Hospitaal onder de leiding van de professoren Meulewaeter, Deneffe, Soupaert en Burggraeve. Een tweede ambulance bevond zich in het militair hospitaal. We hebben reeds gezien, dat een ambulance werd ingericht in de Katholieke Kring op de Poel. Le Bien Public opende een inschrijving. De giften beliepen ongeveer 22.000 fr. Er werd een korps gevormd : enkele dokters, waaronder van Goëthem, Van Daele, Van Durme, Tibbaut, apothekers en een dertigtal jongeren, die als verplegers werkzaam waren. De vierde ambulance werd opgericht door de loge La Liberté in hun lokaal in de Achtersikkel. Ook hier beschikte men over een ploeg ziekenverplegers, die werkten onder de leiding van de dokters De Kegel, Vandermeersch, Van Vossem en Ad. Van Ooteghem, die later burgemeester van Ledeberg zou worden.

Na hun genezing werden de Franse soldaten overgebracht naar de citadel. In totaal werden 484 Fransen in de citadel geïnterneerd. Na de wapenstilstand keerden ze op 11 maart 1871 naar hun land terug. Te Gent overleden acht Franse soldaten. Ze werden begraven op het kerkhof in de De Smetstraat. In 1900 besloot men de stoffelijke resten over te brengen van het gesloten kerkhof in de De Smetstraat naar

STAD GENT.

Medeburgers!

Het Schepenen-College verhaast zich ter uwer kennis te brengen dat gekwetste krijgslieden naar Gent zullen gestuurd worden, en dat de Gemeenteraad, met overeenstemming der burgerlijke Godshuizen, de eerste maatregelen genomen heeft om die te ontvangen.

De Raad drukt het vertrouwen uit dat uwe welwillende medehulp hem in deze omstandigheid niet zal ontbreken.

Om gedeeltelijk in de kosten van verpleging der gekwetsten te voorzien, heeft hij ons gelast, in naam der stad Gent, eenen oproep tot de liefdadigheid van al de inwoners te doen. Te dien einde heeft hij een midden-comiteit aangesteld om inschrijvingen en giften in te zamelen, die insgelijks ten Stadhuize, in de bureelen der 1er Afdeeling, van 9 tot 5 ure zullen aanvaard worden.

Dit Comiteit is zamengesteld uit de

Heeren	Levison, Schepen-Voorzitter,	Drapstraat 21.
	Pickaert, Gemeente-raadslid,	Roode Lijvekensstraat 15.
	E. Vandenberghe, id.	Nederkouter 89.
	Van Hecke, id.	Twaalf Kamerstraat 123.
	Guequier, id.	Nieuwe Casinostraat 24.
	Vuysteke, id.	Predikheerenlei 7.
	Motte, id.	Lange Steenstraat 24.
	Duhayon, id.	Hoogpoort 30.
	Groverman, id.	Hoogpoort 42.

Uw Schepenen-College maant u dringend aan, in naam der menschevriendheid, uwe gift tot leniging van die groote ramp te willen bijbrengen.

Gedaan ten Stadhuize van Gent, den 24 September 1870.

Graaf DE KERCHOVE
De Gemeente Secretaris.
C. WAELBROECK

Concitoyens!

Le Collège échevinal s'empresse de porter à votre connaissance que des blessés militaires vont être dirigés sur Gand, et que le Conseil communal, de concert avec la Commission des hospices civils, vient de prendre les premières mesures pour les recevoir.

Le Conseil exprime la confiance que votre concours dévoué ne lui fera pas défaut dans cette circonstance.

Afin de subvenir en partie aux frais de traitement des blessés, il nous a chargés de faire, au nom de la ville de Gand, un chaleureux appel à la charité de tous les habitants. Il a institué à cet effet un Comité central pour recueillir les souscriptions et dons en nature, lesquels seront également recus à l'hôtel de ville, 1re Division, de 9 à 3 heures.

Ce Comité est composé de :

MM.	Levison, échevin-président,	rué aux Draps 21.
	Pickaert, conseiller communal,	rué des Filles-Dieu 15.
	Angé Vandenberghe, id.	rué basse des Champs 89.
	Van Hecke, id.	rué des 12 Chambres 123.
	Gusquier, id.	nouvelle rué du Casino 24.
	Vuysteke, id.	quai des Dominicains 7.
	Motte, id.	rué longue des Pierres 24.
	Duhayon, id.	rué Haut-Port 30.
	Groverman, id.	rué Haut-Port 42.

Votre Collège échevinal vous exhorte avec instance, au nom de l'humanité, à apporter votre offrande au soulagement de cette grande infortune.

Fait à l'hôtel de Ville de Gand, le 24 Septembre 1870.

Comte DE KERCHOVE
Le Secrétaire communal.
C. WAELBROECK

het nieuw kerkhof. Op 1 juli 1900 werd het grafmonument werk van beeldhouwer Hipp. Le Roy plechtig onthuld. Door tussenkomst van de Société française de bienfaisance werd ook het monument van de Napoleonisten op het kerkhof van Sint-Amandsberg hersteld. (bibl. : Verbessem : L'Hospitalité Gantoise aux Blessés Français 1870-1871. 1913)

1 oktober : In de herberg Fauconnier wordt een tentoonstelling ingericht van voorwerpen van het slagveld te Sedan : Pruisische helmen, Duitse ransels, sabels, kanonballen, kogels, enz.

3 oktober : In de gemeenteraad wordt verslag uitgebracht over de steun aan de gezinnen van de opgeroepen soldaten.

De ontvangsten waren :

Bedrag inschrijvingen	14 916,99 fr.
Opbrengst concerten	2 749,84 fr.
Omhalingen in de fabrieken	1 686,29 fr.
Giften maatschappijen	1 038,05 fr.
Aandeel stad in de gift van de koninklijke familie	848,71 fr.
Aandeel stad in de gift van de maatschappij van de spelen te Spa	115,90 fr.

21 355,78 fr.

De uitgaven beliepen 16 318,75 fr. Op 1 oktober bleef er dus in kas 5 038,03 fr. De uitdelingen gebeurden wekelijks : elke huisvrouw ontving 75 centimes per dag en 30 centimes per kind. In totaal werden 284 vrouwen met 350 kinders ondersteund.

1 ^o week (30.7)	253 vrouwen en 309 kinderen
2 ^o week	256 " 311 "
3 ^o week	271 " 324 "
4 ^o week	272 " 326 "
5 ^o week	273 " 331 "
6 ^o week	273 " 333 "
7 ^o week	277 " 338 "
8 ^o week	269 " 330 "
9 ^o week	9 " 14 "
10 ^o week	8 " 13 "

Opmerkelijk is wel, dat de staat niet tussen kwam bij de steun aan de gezinnen en dat beroep werd gedaan op de openbare liefdadigheid.

3 oktober : Gisteren zijn verscheidene soldaten van het pauselijk zee-avenleger te Gent aangekomen. Dit als gevolg van het einde van de strijd tussen het pauselijk leger en Italië.

Grafmonument Franse soldaten.

21 november : De gemeenteraad besluit de vervallen windmolen op de Nieuwe Wandeling rechtover de ingang van de gevangenis te kopen voor 4000 fr.

19 december : Dubois interpelleert de schepen van de burgerlijke stand over de spelling van de namen door de bedienden van de burgerlijke stand. Met voorbeelden toont hij aan dat een zelfde naam op verschillende manieren wordt geschreven en vraagt, dat de bedienden de namen correct zouden schrijven. De gemeenteraad keurt de aanleg van de Guinardstraat goed. (zie plan)

31 december : Te Gent overleed Felix Boone (1821-1870) : hij was hoofdredacteur van De Broedermin en daarna van De Stad Gent. Willem Rogghé tekende zijn portret in zijn Gedenkbladen (blz. 260-262). Boone werd geboren te Gent op 8.3.1821. Hij was lid van talrijke verenigingen, onder meer van de Melomanen, De Taal is gansch het Volk, het Willemsfonds, de Fonteïnisten, Willem Tell. Hij schreef enkele gedichten en de romans. Mijn eerste blik in de wereld en De Tooverdrank. (zie ook De Stad Gent van 2.1.1871).

Wat gebeurde terwijl in 1870 ? Naast de Frans-Duitse oorlog moeten vermeld worden : het eerste Vatikaans Concilie met de verklaring van het dogma van de onfeilbaarheid van de Paus en het einde van de Pauselijke Staten door de inneming van Rome door Italië. Rosa Luxemburg (1919), Lenin (1924) en Alfred Adler (1937) worden geboren, terwijl Charles Dickens (1812), Alexander Dumas vader (1802) en Jules de Goncourt (1830) overlijden. Richard Wagner componeert Die Walküre, Schliemann doet zijn opgravingen in Troje en... de krijnoline-mode behoort tot het verleden.

Zoals in de bijdrage "Gent in 1860" kijken we even naar de Gentse randgemeenten, maken een synthese van de periode 1860-1870 en vergelijken de begroting 1870 met de begroting 1850 en 1860.

Gemeenten	Bevolking 1870	Oppervlakte	Burgemeester	Aangroei bevolking (1860- 1870)
Gent	123 755	2 317 ha	Ch. de Kerchove	5 608
Ledeberg	6 925	109 ha.	Edm. Van Hoorebeke	2 216
Gentbrugge	2 774	733 ha.	L. Van Houtte	1 105
Oostakker	7 741	2 708 ha.	H. Buysse	1 543
Wondelgem	1 181	780 ha.	K. van Laere	29
Drongen	4 422	2 946 ha.	J. Rooman	- 13
Mariakerke	1 371	517 ha.	G. Herry-Vispoel	173
St.-Denijs-Westrem	1 607	623 ha.	Bar. Gabr. Eycke	175

INTERNATIONALE
WERKERSVEREENIGING
(SECTIE VAN GENT)

WERKERSBOORD

GENT, 22 September 1870.

PROTESTATIE TEGEN DEN OORLOG.

Aan alle Werklieden.

Wie schrikt niet bij de afgrijselijke tooneelen die thans bij onze naburen woelen! Wie voelt het hoofd van verontwaardiging niet gloeijen voor de vreeslijke menschenslaching die voor altijd onze glansrijke eeuw zal onteeren! Wie protesteerd niet uit al zijne macht tegen dien bloedigen geessel die de dwingelanden over hunne minderen geworpen hebben? Elken weldenkenden mensch moet thans in zijn binnenste een diepe wroeging voelen, eene geheimzinnige stem die roept: O menschdom! o menschdom, gij waandtet u zoo edel, en heden vervalt gij door uwe wandaden, door uwe verwaandheid nog beneden het redeloose dier!... Maar moeten wij daar om zuchten, wanhopen? Neen; laat ons de handen samen slaan, bannen wij uit het gedacht die nationale eer en roem; denken wij slechts dat alle menschen broeders zijn, en dat het slechts dat lage vorstenrot is, dat koning- en keizersgeslacht hetwelk alle die gruwelen te weeg heeft gebracht.

veredeld te zien, laat ons dan weinig partij trekken voor Franschman of Duitscher, want het zijn allen gelijke ongelukkigen, slachtoffers der groote heerschappij; allen verdrukten, al wie die er 't meest bij verliezen, die hun werk en brood ontzeid worden! Zie hoe die menschen dompelen die uit Frankrijk verbannen worden, omdat zij geen rijkdom, geen vast bestaan hebben! Zie de anderen daar worstelen tegen het vreeslijk spook des hongers, terwijl de overigen door honderden moordtuigen zullen doorschooten, doorkerkt, verpletterd en geslacht worden!..... Is dat wel menschelijk? Moet thans uit aller borsten geen zucht ontspringen naar verbetering?

O ja, daar moet een einde, daar moet paal en perk aan gesteld worden! Maar hoe zulks verkregen? Is het niet met gansch de wereld saam te trekken, door het bevorderen van eenen algemeenen internationalen Werkersbond, opdat wij dan allen de hoop kunnen voeden eens de *sociale* wereldrepubliek te zien tot stand komen, dat gansch het aardrijk slechts voor allen één vaderland worde, waar vrede en broedermin elkander liefdelijk mogen omhelzen.

Werklieden! dat is 't eenigste dat ons redden kan; laat ons dus niet onverschillig zijn; sluiten wij ons allen in bond, die reeds overal uitgebreid is, en in onzen eigenen levenstijd zullen wij nog gevoelige verbeteringen aan onzen toestand zien komen, want dan alléén zullen onze menschelijke rechten gelden.

Wij blijven het voorloopig komiteit :

VAN DE WEGHE, DEBOOS, VAN BEVEREN, TEMMERMAN.

Het voorloopig Secretariaat berust in de St-Amandstraat, N° 88, alwaar eenieder zich kan laten inschrijven. De inleg van den Internationalen bond is fr. 1-20 's jaars.

Wy verzoeken de bestuurleden van elke werkersmaatschappij, de vergadering voor hun bijeen geroepen, op Maandag 10 october, in den Prins, in de Ram, te willen bijwonen. *ten 7 uren 's avonds*

DAGORDE : Verzoek om hun aan de Internationale Werkersvereeniging aan te sluiten.

Gent, drukkerij F. HAET, Prussische straat.

(vervolg tabel blz. 213)

Afsnee	320	395 ha.	Van Haute L.	6
Desteldonk	1 077	622 ha.	P. Vande Vyver	- 37
Mendonk	304	629 ha.	E. Van Overloop	3
Winkel St. Kuis	2 199	1 249 ha.	I. Vermeulen	238

Tijdens de periode 1860-1870 was de Belgische bevolking gestegen met 7,6 %. In dezelfde periode steeg de Gentse bevolking met slechts 4,7 %. De cholera-epidemie van 1866 heeft natuurlijk een rol gespeeld, maar andere factoren waren de daling van het geboortecijfer (van 37,38 per 1000 inwoners in 1860 naar 34,78 in 1870) en de vermindering van het netto verschil tussen immigratie en emigratie, dit zeker als gevolg van de crisis in de katoennijverheid. Wat de randgemeenten betreft stellen we een snelle groei van de bevolking vast te Ledeberg, te Gentbrugge en te Oostakker, hier wel het deel, dat in 1872 de nieuwe gemeente Sint-Amandsberg zal worden. In Oost-Vlaanderen steeg de bevolking in dezelfde periode met slechts 4,7 %.

Een vergelijking tussen de begroting van 1870 met de begroting van 1860 kan ons heel wat leren.

Gewone Inkomsten : 1850 : 1 493 488,96 fr.

1860 : 2 094 416,70 fr.

1870 : 2 453 895,02 fr.

Tussen 1860 en 1870 zijn de inkomsten gestegen met 17,1 %. Na de afschaffing van de gemeentelijke octrooirechten in 1860 komt ter vervanging van deze inkomsten 60,3 % van het gemeentefonds. (in 1850 betekenden de octrooirechten 78,3 % van de inkomsten voor 1860 nog 76,5 %). Er is dus een verlies aan inkomsten door de afschaffing van de octrooirechten, waardoor naar nieuwe inkomsten moet worden uitgezien.

In 1860 kwamen 251 000 fr. (= 11,9 % van de inkomsten) van rechtstreekse belastingen; in 1870 wordt dit 469 000 fr. (= 19,1 %).

De belastingen werden dus verhoogd

1860	1870
7 add. gewone opcentimes op grondbelasting	7 add. gewone opcentimes op grondbelasting
8 add. buitengewone opcent. op grondbelasting	25 add. buitengewone opcent. op grondbelasting
samen : 51 101 fr.	samen : 109 799 fr.
7 add. gewone opcentimes op per- sonele belasting	7 add. gewone opcentimes op personele belasting
3 add. buitengewone opcent. op personele belasting	15 add. buitengewone opcent. op personele belasting
samen : 51 789 fr.	samen : 128 799 fr.

STAD GENT.

Donderdag 13 October tentoonstelling en
grootte te koop stelling van al de

WINTERNIEUWIGHEDEN,

IN HET GROOT MAGAZIJN DER

SCHOONE HOVENIERSTER,

18, Lange Munt, 18.

Het huis de **SCHOONE HOVENIERSTER** staat thans in geheel Gent en de omstreken bekend als best
koop van alle magazijnen verkopende.

OVERZICHT DER PRIJZEN VAN EENIGE ARTIKELEN :

3000 Fantazijbroeken	van 4-75 tot 30 fr.
1000 Gilets	1-50 » 20 »
6000 Jaquetten	7-00 » 80 »
8000 Winteroverjassen in Moskowa en ratien	20-00 » 450 »
2500 Kinderkostumen	1-75 » 40 »
1500 Ondoordringbare overjassen voor mannen	15-00 » 35 »
800 Kamerrokken	20-00 » 100 »

Artikelen voor dames. -- Neem acht!

2000 Waterproofs voor dames	van 19-50 tot 40 fr.
1500 Marinières	2-25 » 20 »

De tegenwoordige omstandigheden dwingen om tegen buitengewone prijzen te verkoopen.

Coopers neemt het te baat! Kleedoren op de maat in 12 uren.

Zich rechtstreeks te wenden in de **SCHOONE HOVENIERSTER,
18, Lange Munt, 18.**

VRIJE INGANG.

Naast de inkomsten van het gemeentefonds en van de stedelijke be-
lastingen kwamen nog inkomsten voor het verlenen van allerlei dien-
sten (verhuuring eigendommen, markten, enz.) alsook van rijkstoelagen
(onderwijs, kazernement, enz.)

Gewone Uitgaven :

	Gewone Uitgaven	Pensioenen Aflossingen	Totaal
1850	872 753,73 fr.	528 120,65 fr.	1 500 874,38 fr.
1860	1 331 530,53 fr.	472 723,02 fr.	1 804 253,55 fr.
1870	1 591 074,36 fr.	716 370,32 fr.	2 307 444,68 fr.

De gewone uitgaven zijn gestegen met 19,5 % en de aflossingen met
51,6 %. Het verschil in stijging tussen het percent van inkomsten en
van uitgaven is toe te schrijven aan een kleiner batig saldo in 1870. (in

1860 : 290 163 fr. tegen 146 451 fr. in 1870). De gewone uitgave per inwoner is gestegen van 11,28 fr. in 1860 tot 12,86 fr. in 1870.

Onderzoeken we thans de gewone uitgaven

Hoofdstuk I

	Bedrag en percent		Percent in 1860
1 Administratie	154 278,00 fr.	9,69 %	19,03 %
2 Politie, veiligheid en gezondheid	454 112,47 fr.	28,52 %	25,66 %
3 Openbare werken	219 750,00 fr.	13,80 %	12,67 %
4 Handel en Nijverheid	10 943,34 fr.	0,68 %	1,32 %
5 Kazernement	44 660,00 fr.	2,80 %	2,98 %
6 Slachthuis	10 500,00 fr.	0,66 %	0,68 %

Hoofdstuk II

1 Liefdadigheid	130 385,05 fr.	8,19 %	11,4 %
2 Erediensten	5 350,00 fr.	0,33 %	0,5 %
3 Onderwijs	421 423,72 fr.	26,48 %	20,19 %
4 Schone Kunsten	67 471,78	4,24 %	4,31 %

Hoofdstuk III

Vermakelijkheden	65 700 fr.	4,13 %	4,6 %
Onvoorziene uitgaven	6 500 fr.	0,40 %	0,9 %

Totaal 1 591 074,36 fr. 99,92 % 99,92 %

In absolute cijfers zijn in 1870 zeven posten gestegen (politie, veiligheid en gezondheid : 712 474 fr., openbare werken : 54 682 fr., onderwijs 209 959 fr., Slachthuis 1 400 fr., schone kunsten 10 059 fr., kazernement 5000 fr. en vermakelijkheden 4 400 fr.) en vijf posten zijn verminderd (administratie 102 866 fr., handel en nijverheid 6 694 fr., liefdadigheid 22 259 fr., erediensten 1 100 fr. en onvoorziene uitgaven : 5 500 fr.).

De vermindering van het artikel administratie is een gevolg van de afschaffing van de octrooirechten, alsook van het feit dat de dienst openbare werken niet meer voorkomt in het artikel administratie, maar in het artikel openbare werken. Ook het artikel Liefdadigheid is verminderd, omdat de begroting van het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen in evenwicht is, waardoor het stadsbestuur geen toelage moet verlenen. De totale vermindering van de vijf artikels bedraagt 138 419 fr.

In absolute cijfers zijn de zeven artikels, die vermeerderd zijn, aangegroeid met in totaal 397 974 fr. Hiervan gaat het leeuwenaandeel naar het artikel Politie, veiligheid en gezondheid en het artikel Onderwijs.

Nu onderzoeken we die twee artikels.

Politie, veiligheid en gezondheid

	Bedrag en percent	Percent in 1860
1 Politie	198 675,00 fr. 12,48 %	9,55 %
2 Brandweer	56 475,00 fr. 3,55 %	3,98 %
3 Burgerwacht	21 127,47 fr. —	—
4 Verlichting	134 000,00 fr. 8,42 %	7,66 %
5 Straatvegen	16 900,00 fr.	%
6 overige	26 935,00 fr.	
	<hr/> 454 112,47 fr.	

In absolute cijfers zijn al de posten gestegen, maar niet in dezelfde verhouding. De post politie steeg met 71 500 fr.; dit is het gevolg van een aangroei van het politiekorps (van 73 leden in 1860 naar 91 leden in 1870) en van een verhoging van de wedden. (brigadier : van 910 fr. naar 1210 fr., agent 1° klas van 825 fr. naar 1025 fr., agent 2° klas van 800 fr. naar 999 fr.).

In dit hoofdstuk vinden we ook nog acht trompetters op het Belfort, die elk jaarlijks 110 fr. ontvangen.

Onderwijs en Schone Kunsten

		% in 1860
1 Allerlei studiebeurzen	28 000,00 fr. 1,76 %	1,61 %
2 Atheneum (352 ll.n.)	44 300,00 fr. 2,78 %	3,00 %
3 Middelbare School (275 ll.n.)	6 675,00 fr. 0,42 %	0,27 %
4 Lagere en bewaarscholen (12 672 ll.n.)	303 673,53 fr. 19,08 %	9,07 %
5 Nijverheidsschool (672 ll.n.)	38 775,19 fr. 2,44 %	1,78 %
6 Academie (636 ll.n.)	27 960,22 fr. 1,75 %	1,90 %
7 Conservatorium (278 ll.n.)	22 661,56 fr. 1,42 %	1,36 %
8 Overige uitgaven	16 850,00 fr. 1,06 %	1,17 %
	<hr/> 488 895,50 fr. 30,72 %	20,19 %

In absolute cijfers zijn al de posten vermeerderd. Van de totale vermeerdering (= 220 000 fr.) gaat 183 000 fr. naar het bewaarschool- en lager onderwijs. Dit is het gevolg van de oprichting van een aantal scholen onder het schepenschap van G. Callier en Aug. Wagener.

Er valt op te merken, dat voor het lager onderwijs, de nijverheidsschool, de academie en het conservatorium door de staat toelagen worden verleend.

Samenvattend kunnen we zeggen, dat de vermeerdering van de uitga-

ven hoofdzakelijk het gevolg is van de uitbreiding van het politiekorps, de oprichting van een aantal scholen en de verhoging van de wedden van gans het stedelijk personeel.

Om dit artikel te eindigen een samenvatting van de voornaamste feiten voor de periode 1860-1870.

Op sociaal gebied moeten de katoencrisis van 1862-63 met als gevolg een grote werkloosheid en de cholera-epidemie van 1866 worden vermeld.

Het Verbindingskanaal werd gegraven, de Frère-Orbanlaan en de Godshuizenlaan worden aangelegd, alsook een aantal nieuwe straten. De spoorlijn Gent-Eeklo en de lijn Gent-Zelzate worden in gebruik genomen. De werken voor de Ringspoorweg zijn begonnen.

Als gebouwen moeten vermeld worden : de kerk Sint-Jan-Baptist, het Lousberggesticht, de verbouwing van het burgerlijk hospitaal, de gevangenis op de Nieuwe Wandeling.

In 1860 werd het octrooirecht afgeschaft : de broodpegel wordt opgeheven in 1869. Het Sint-Jacobsgodshuis en het Wenemaergesticht worden gesloten. De rol voor vondelingen verdween in 1863. De Liefdadigheidswerkplaats wordt gesloten. (1864)

De periode 1860-1870 kent een reeks stakingen, voornamelijk in de textielindustrie. In 1869 wordt te Gent een afdeling van de Internationale opgericht.

In 1861 had de laatste terechtstelling plaats. De olielampen als openbare verlichting worden vervangen door petroleumlampen naast de reeds in gebruik zijnde gaslantarens.

In 1863 wordt het standbeeld van Jacob van Artevelde ingehuldigd. De stad zal de citadel aankopen in 1870. De uitbreiding van de stad kan beginnen.

Ten slotte moeten we aan enkele voorname Gentse figuren herinneren : bisschop Delbecque, Hip. Van Peene en Louis Roelandt stierven in 1864, baron Jules de Saint-Genois overleed in 1866.

M. STEELS

**'T GEWEZEN PRINSENHOF VAN GENT,
ZIJN TIJD, ZIJN GROEI, ZIJN STREVEN,
ZIJN TIJDGENOTEN WEL BEKEND,
IN WOORD EN BEELD BESCHREVEN (Deel 1)**

De Vlaamse graaf Lodewijk van Male (1346-1384), de achterkleinzoon van Robrecht van Bethune, die beruchte vechtersbaas door Conscience de "Leeuw van Vlaanderen" betiteld, is van al de Vlaamse graven zonder overdrijving de meest betwiste geweest.

Van de ene kant ontpopte hij zich als een gewiekt diplomaat; van de andere kant liet hij zich kennen als een onverbeterlijk verkwistend en losbandig heerschap wiens levenswandel de directe en indirecte oorzaak was van onnoemelijk veel aan het graafschap en zijn bewoners berokkende beproevingen.

Om slechts één voorbeeld van zijn spilziek en hoogmoedig karakter aan te halen : droomde hij van een - bij voorkeur luxueuze - nieuwe residentie, dan moest die droom kost wat kost gerealiseerd worden. Al was het nog zo.

Het kasteel van Male (bij Brugge) waar hij op 30 november 1330 geboren werd, (van daar zijn naam), dat tegenwoordig als rusthuis ingericht is, vond hij vierkant ongeschikt en hem onwaardig. Nog minder moest hij van het Gravensteen weten. Niet zonder reden trouwens. Ook de sombere, killige vesting van Rupelmonde had hij liever verloren dan gevonden.

Dus nam hij zich voor "elders" een aanmerkelijk omvangrijker en prachtvollere residentie op te richten. Spijts de nabijheid van het Gravensteen liet hij voor het bouwen van die residentie zijn keuze op Gent vallen.

Betreffende dat grafelijk initiatief moeten we duidelijkheidshalve enkele passen in de tijd achteruitgaan om dan, een eindje verder, de draad van ons verhaal weer op te nemen.

*

* * .

In de loop van de 12de eeuw schafte een van de toenmalige kasteleinen, ook wel burggraven genoemd, zich even buiten de Kuip en in de schaduw van 's Gravenkasteel een uitgestrekt goed aan ('s Gravenge-rechte) dat we met enige fantasie kunnen situeren tussen 's Gravensteen, de Muide en Wondelgem. (Zoals voldoende geweten is zal op het moerassig gedeelte (= broek) van dat domein in de volgende eeuw het Begijnhof van Sint-Elizabeth verrijzen.

Omdat het door die kastelein gebouwd "steen" volledig omgeven was

van sloten (wallen) wachtte men niet het domein *Hof ten Walle* te noemen.

Een van de opvolgers van onze kastelein, Hugo I, verkocht zijn eigendom in juli 1231 aan een rijke patriciër, *Sersander*, naar gezegd werd een "de Gand".

We mogen grif aannemen dat deze Alexander "de Gand?" naar de smaak van de tijd en naar de zijne, minder of meer belangrijke verbouwingen aan zijn hof aanbracht. Het duurde dan ook niet lang of het Hof ten Walle kreeg een nieuwe naam : *Sersanderswal*. Ook wel eens Sanderswal genoemd. Pas in Gent aangeland kwam de lombard, bankier, geldschieder, wisselaar, woekeraar, pussemier (1) Simon de Mirabello (2) genaamd *van Halen* in het bezit van Sersanderswal.

Wie deze Simon was? Een bastaardzoon van een steenrijke Italiaan van joodse komaf, Giovanni (Jan), die het dank zij zijn berg duiten gebracht had tot rentmeester van de hertog van Brabant Jan III.

Weten we niet wanneer Simon geboren werd (tussen 1275 en 1280) wel bekend is dat hij begraven werd in de Sint-Veerlekerk, naast zijn vader die in 1233 door hertog Jan III terechtgesteld geworden was. Ook is geweten dat zijn wapen boven zijn graf aangebracht was. Ook dat dit graf met veel andere tomben en grafplaten en meubelen en beeldhouwwerken grondig verwoest werd in 1579.

Zoals we zullen zien was Simon niet de eerste de beste. Heeft hij de dood van de Vlaamse kroonprins, Lodewijk I van Nevers. († 22 juli 1322) en die van Lodewijks vader, graaf Robrecht van Bethune († 17 sept. 1322) afgewacht om zijn tenten voor goed te Gent te komen opslaan?

Een ding is zeker : zó goed voelde de Mirabello zich thuis in de hoogste kringen van de maatschappij en zó onvoorstelbaar rijk, dus macht-hebbend, dat hij het wist te bolwerken Isabella (Isabel, Elisabeth) van Lierde, een natuurlijke dochter van de zopas genoemde kroonprins tot vrouw te krijgen. Naar verteld werd uit dankbaarheid voor (financiële) diensten aan zijn (halve) schoonbroer Lodewijk II van Nevers bewezen : reeds in 1323 had hij deze een lening van 1500 ponden toegestaan. Het huwelijk had het volgende jaar plaats. Voor de gelegenheid werd de bruid tot Vrouwe van Somerghem gebombardeerd. De bruidegom werd geridderd; meteen werd hem de titel van Heer van Perwez verleend. Natuurlijk bleef men hem meneer Simon van Halen noemen en zijn vrouw "Lysbette min heren Symoens wyf van Mirabeele".

Simon wist het te bolwerken dat hij meneer bankier nummer één werd onder de lange rij andere geldschieders die hier en elders rondspookten.

Hij leende niet zelden aanzienlijke geldsommen aan koningen (o.a. de koning van Hongarije; de Engelse koning Edward III), aan graven (Lodewijk voornoemd), aan kerken en kloosters. Eveneens aan steden (Brugge, Gent, enz.) en particulieren (Artevelde e.a.).

Op de keper beschouwd was hij een heerschap dat met de ene voet in de brandkast stond en met de andere in de (buitenlandse zo goed als in de binnenlandse) politiek.

Wat zijn tot barsten toe gevulde portemonnaie betreft, weze eraan herinnerd dat hij zich ten gerieve van kloosters en kerken gaarne voor onbaatzuchtige mecenas liet doorgaan. Die edelmoedigheid zou hem - dat dacht hij althans - uitstekend te pas komen als hij, als het zover kwam, voor Petrus-met-de-sleutels-poort zal belanden...

Door bemiddeling van de graaf was hij, zoals reeds aangestipt, in het bezit gekomen van Sanderswal. Zelf schijnt hij het goed niet bewoond te hebben : hij beschikte immers over woonsten genoeg om niet in de regendrup hoeven te staan. Was hij misschien niet welkom in kloosters en pachthoeven ?

's Winters nam hij zijn intrek in een steen welks gevels keken op de Burgstraat en de twee armen van de Botermanstraat. Nog tijdens zijn leven stichtte hij binnen zijn muren een Godshuis voor arme weesmeisjes; laten we zeggen deugdzame (= bons) kinderen (= enfants). Omdat deze Bonifanten in hoofdzaak naaiwerk aangeleerd werd noemde men het sticht "Naeldekins Couvent". In 1376 bracht men het over naar een ander huis, eveneens gelegen aan de Burgstraat, ongeveer waar zich tegenwoordig de Bonifantenstraat bevindt. Van het oorspronkelijk N.C. is behalve een "vergeten" gebouwtje met houten zoldering, niets overgebleven.

's Winters nam hij zijn intrek in een huis gelegen aan de "Burchtstrate". De zomermaanden bracht hij gewoonlijk door in een van zijn buitengoederen, meestal in zijn kasteel van Zaffelare.

In 1341 stelde hij de Wal ter beschikking van een aantal nonnen die er een klooster stichtten gewijd aan de H. Augustinus en behorende tot de congregatie van de H. Victoire; vandaar de naam waarmee die kloosterlingen de geschiedenis ingegaan zijn : Victorienen.

Werden er in die dagen aan de gebouwen noemenswaardige wijzigingen aangebracht ? Vermoedelijk wel want zusters weten beter dan kasteelheren wat noden, zowel materiële als geestelijke, betekenen. Over de Mirabello als politicus kunnen we kortbondig zijn. Aanvankelijk helde zijn politiek vierkant over naar de kant van zijn halve maar prinselijke schoonbroer. Later als deze van zijn grafelijke pluimen zal gelaten hebben, zal hij zonder blikken of blozen tegelijkertijd op twee

paarden wedden : op dat van Lodewijk en op dat van Artevelde. Na met heel wat tegenslagen op allerlei gebied te kampen gehad te hebben verliet de graaf op het einde van 1339 het graafschap om er nooit meer een voet in te zetten.

Er werd niet getalmd in zijn plaats een regent, of liever een ruwaard aan te stellen. Dat het de rijke bankier was die voor die hoogwaardigheid in aanmerking kwam heeft ons geenszins te verbazen. Was hij geen schoonbroer - al was hij maar een aangetrouwde - van de regerende prins ? En had hij van de andere kant niet een en ander in de (politieke) pap te brokken ? (Laten we er terloops aan herinneren dat Jacob van Artevelde, spijs somnige rondgestrooide vals klinkende liedjes, die functie, nl. van ruwaard, nooit vervuld heeft.) (3)

Zoals u zult weten werd Jacob op 17 juli 1345 laffelijk vermoord. Het jaar daarop sneuvelde de graaf bij het beleg van Crécy (26 aug.) Dit feit bezorgde hem de maar weinig vleiende bijnaam van Lodewijk van Crécy. Het zal wel niet nodig zijn erop te wijzen dat het als afhankelijk en trouw vazal van de Franse koning was dat hij aan zijn einde kwam. Een ding is zo zeker als de dag : het was grinnikend en handenwrijvend dat hij het graf instapte want hij had het enkele weken voordien mogen beleven (op 9 mei) dat zijn aartsvijand Simon de Mirabello door onbekend gebleven moordenaarshanden neergestoken was.

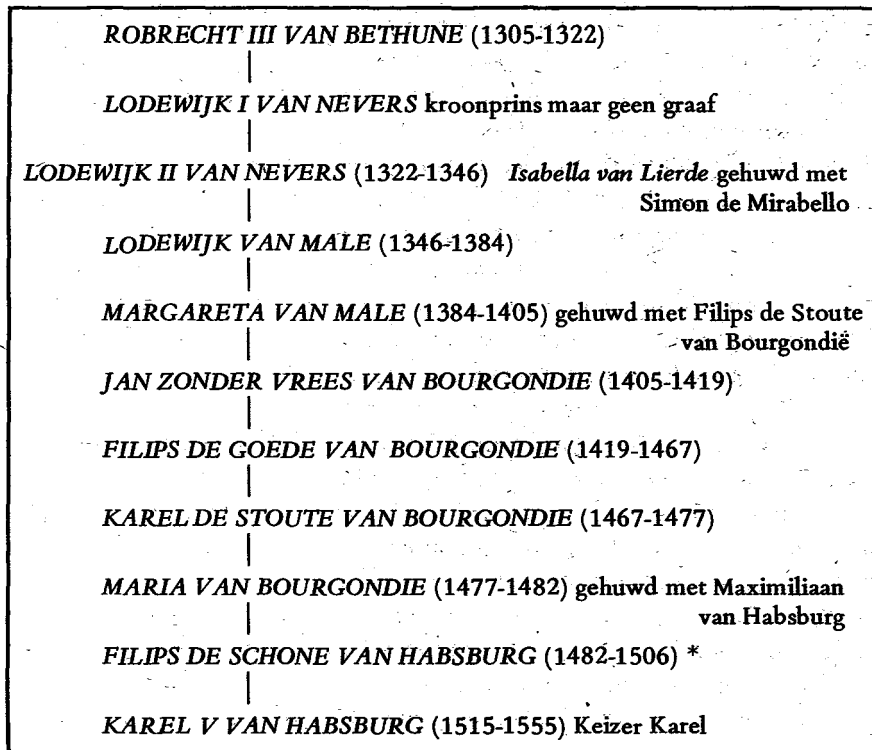
*
* *

We vingen ons verhaal aan met het op een rijtje zetten van graaf van Male's minder "heer"lijke karaktertrekken.

Geboren op 23 nov. 1330 te Male bij Brugge (vandaar zijn bijnaam) was hij nog geen 16 jaar ten volle toen hij van zijn vader het graafschap overerfde. Een erfenis die niet alleen uit rozegeur en maneschijn zou bestaan. Daarvoor had de onhandige van Crécy een al te groot aantal bokken geschoten.

De jonge Lodewijk realiseerde zich terdeeg dat hij er eerst en vooral moest voor zorgen "echt" in het bezit te komen van het graafschap dat door de schuld van zijn voorganger op de rand van de ondergang gebracht was.

Met vliegende vaandels (lees klimmende Gentse en Vlaamse leeuwen) en slaande trom deed hij op 12 nov. volgend op de dood van van Nevers, zijn Blijde Intrede te Gent. De warme sympathie hem door de Gentenaars betoond zou helaas slechts van korte duur zijn. Propertjes in 's Gravensteen gevangen gezet gelukte hij er uiteindelijk toch in dank zij het gebruiken van sluwe streken, het hazepad te kiezen (maart

Genealogie van enkele Vlaamse graven en van al de Bourgondische hertogen die bij het Prinsenhof betrokken waren.

* Het geslacht *Habsburg* dankt zijn naam aan de naam van het slot, burg of burcht dat omtrent het jaar 1020 in het Zwitsers kanton Aargau gebouwd werd : *Habichtsburg* (Haviksburg). De volksetymologie verminkte de naam in *Hab* (icht) *sburg*. De laatste telg van het geslacht, Dr. Otto von H. (° 1912 in Oostenr.) zoon van keizer Karel I van Oost.-Hong. en keizerin Zita slaagde erin lid te worden van het Europees Parlement. Verkozen op 10 juni 1979.

1347).

Een antwoord zou hij die aanmatigende, arrogante gemeentenaren niet schuldig blijven. Hij keerde terug met een geducht leger : de Gentse oproerkraaiers (in hoofdzaak wevers) werden dan ook op de Vrijdagsmarkt in de pan gehakt (13 jan. 1349). Hij en de zijnen noemden die bloedige veldslag "den goeden Diesendach".

Nog in de roes van de behaalde overwinning nam hij zich vast voor zo vlug mogelijk een nieuwe hem ten volle waardige residentie te laten bouwen. Want van het ongezellige, kille 's Gravensteen had hij meer dan zijn bekomst en zijn tenten definitief te gaan opslaan in zijn geboortekasteel scheen men al evenmin toe te lachen.

Met een was zijn keuze gevallen. Zijn tante Isabella die inmiddels vrij

en vrolijk hertrouwd was, ontfutselde hij op een echt familiale wijze Simons erfenis. Vergeet niet dat hij haar geen goed hart toedroeg, wat nogal begrijpelijk is.

Hij begon met de dames Victorienen die, zoals we hoger aanstipten, sedert 1340 het Hof te Wallé bewoonden, feestelijk wandelen te zenden. Wat bleef er de vrome maar rampzalige vrouwen anders te doen dan hun heil te gaan zoeken in enkele niet al te comfortabele gebouwen, gelegen in de toenmaals alles behalve aantrekkelijke en ongezonde "Groene" Briel ? Waar ze na verloop van tijd hun klooster en een kerkje gewijd aan de H. Margareta zouden optrekken. (Denk en passant aan de St.-Margrietstraat die haar naam aan die van het kerkje te danken heeft.)

Heeft hij de Wal lang of minder lang, gedeeltelijk of volledig leeg laten staan ? Op welke manier hij de ingepalmde eigendom onder handen nam ? In welke mate hij sloopte, herbouwde, vermeerderde, zal wellicht niemand voortvertellen.

Het feit dat de werken in 1353 aangevangen, meer dan 10 jaar in beslag namen, wil nog niet zeggen dat er zonder onderbreking gemetseld, getimmerd, geschaliedekt werd. Wel integendeel. Daarvoor waren de tijden al te zeer beladen met politieke, economische en sociale incidenten. Voltooid of niet zien we hem er dapper recepties houden en feesten organiseren.

Jammer genoeg is het ons niet mogelijk een beeld op te hangen van Lodewijks architecturale verwezenlijking : geen enkele voorstelling ervan vermocht tot ons te komen. We moeten dan ook omtrent drie volle eeuwen geduld oefenen aler een Sanderus zich zal verwaardigen er een gravure van te doen maken.

Terwijl men nog steeds ijverig aan het breken en maken was had de graaf een schone, verleidelijke droom - herinnert u zich nog hoe in het oog vallend zijn hoogmoed, zijn wispelturigheid, zijn verspilzucht wel waren ? - : hij zal aan de andere kant van de stad een zoveelste (4) grafelijke woning laten verrijzen. Een die nog luxueuzer moest zijn dan al die andere. Vraag mij niet of al die geldopslopende fratsen door de Gentenaars naar waarde werden geschat !

Kon onze kastelenbouwer zich een uitgelezen, geschikter emplacement voor het begeerde fatasietje uitdenken dan die strook ontwaarde vesting die in de schaduw van de Posterne (5) lag grenzend aan de walgracht die iedereen Houtleie noemde ?

Dit poortgebouw, een volkomen rond bouwwerk, was gelegen te midden van de Posteernestraat, op de plaats waar de Stuijstraat de eerstgenoemde vervoegt. Het was rechts van de poort langsheen de Houtleie

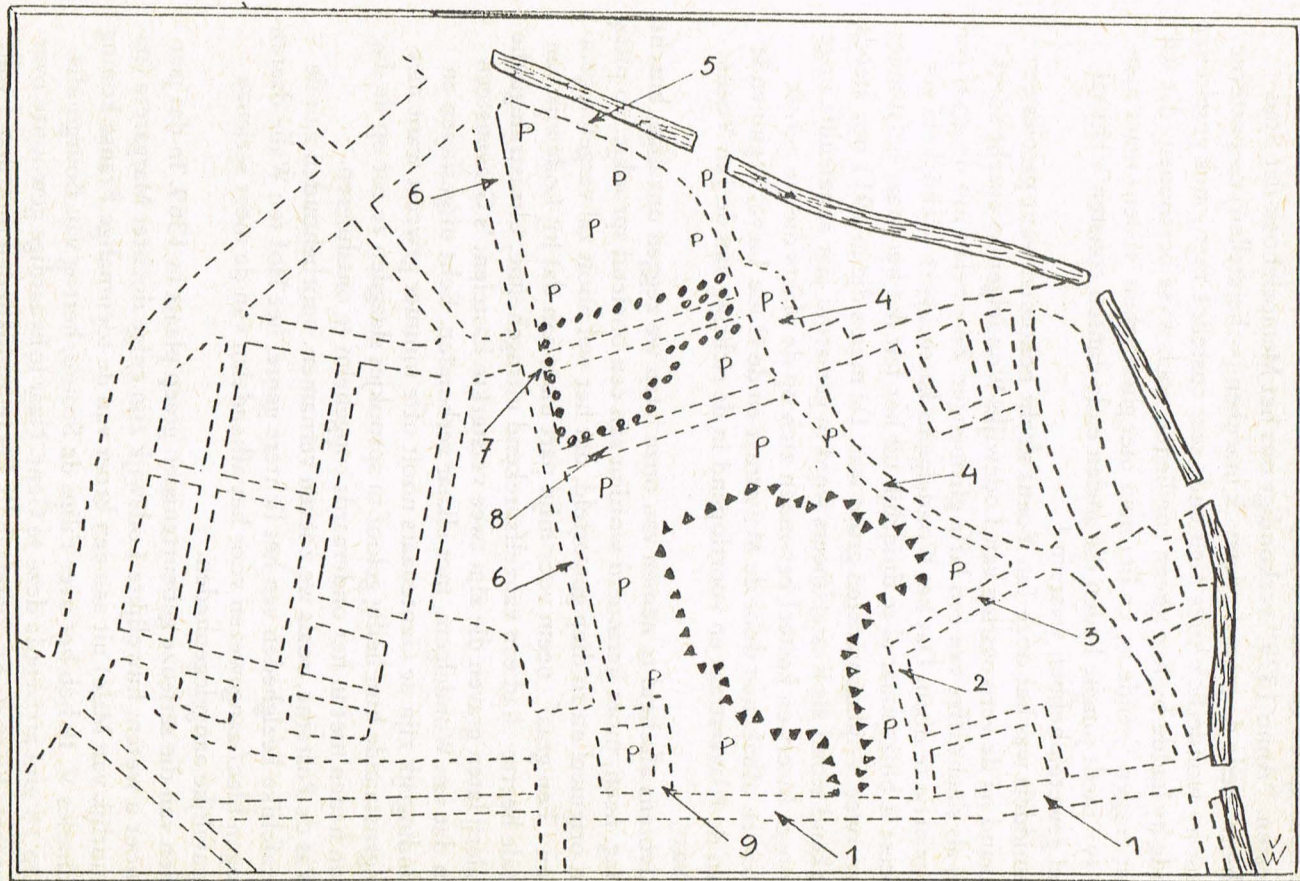
dat 's graven nieuw hof neergezet werd : het Hof ter Posterne ook Mijns Heeren Hof van Vlaanderen geheten. Op de plaats van het hof bevindt zich thans de gewezen Jezuïetenkerk, sedert enkele jaren geannexeerd door het Hoger St.-Lucasinstituut.

We mogen met gerust gemoed aannemen dat beide grafelijke hoven Lodewijk even geliefd waren en dat hij naar hartelust van het ene naar het andere overwipte, de wal om veeleer serieuze zaken en de Posterne om meer ontspannende bezigheden af te handelen of te ondergaan. Doch zo voldaan was hij niet of hij voelde zich nogmaals geroepen houweel, truweel, waterpas en schietlood te hanteren. Of liever te laten hanteren. Jawel, jawel, om dit keer even buiten de stad een nieuwe burcht op te richten.

Van de heer van Maldégem kocht hij in 1370 een partij meers gelegen te Wondelgem. In 1372 werden de handen uit de mouwen gestoken en een aanvang gemaakt met het bouwen van een waarachtig versterkt kasteel. Een dat er mocht zijn, want het was niet alleen omringd met een brede walgracht, maar bovendien terdeeg verdedigd door middel van massieve ronde hoektorens die onderling verbonden waren door even massieve gekanteelde vestingmuren. Zoals dat ook in o.a. 's Gravensteen het geval is stond de woning van de graaf, paleis genoemd, te midden van de burcht.

Helaas zou de zo kostbare als plumpe steenmassa's geen oude top scheren, want nauwelijks zeven jaar "jong" werd een inderdaad vroegtijdig einde gesteld aan hun bestaan. Door de bemoeiing van de Gentenaars als u het wilt weten. Ziehier het fijne van de zaak : De Krot-en-compagnie-graaf had - boter bij de vis - aan de Bruggelingen de toestemming gegeven tot het graven van een kanaal dat geroepen was hun stad met de Leie (bij Deinze) te verbinden. De Nieuwe Leie.

U ziet van hier met wat een geestdrift de Gentenaars, met name de schippers, die verbinding tot stand zagen komen. Aangevoerd door hun deken, Jan Yoens (Hyoens) trokken een goede honderd Witte Kaproenen (laten we zeggen gendarmen; Brugge had zijn Rode Kaproenen, Ieper zijn Blauwe) naar de gravende booswichten, sloegen ze neer voor zover ze niet tijdig het hazepad hadden gekozen. Die schermutseling had plaats in de omgeving van Hansbeke op 5 september 1379. Op hun triomfantelijke thuisvaart en nog zat van de overwinningsroes, - veni, vedi, vici, zullen de witgekapte bazen gezegd hebben - koelden ze hun woede op het Kasteel van Wondelgem door het te bestormen en in brand te steken (8 sept.). Kroniekschrijvers beweren dat van Male bij het vernemen van het onheil uitriep : Helaas ! ze hebben het kasteel verwoest dat mij het nauwst aan het hart lag. Om zijn

OUDE TOESTANDEN GETRANSPONEERD OP EEN HEDENDAAGSE PLATTEGROND

Legende : 1. Burgstraat, oorspronkelijke Burch(t)strate; 2. Bonifantenstraat, voorheen Meersteeg; 3. Abrahamstraat, voorheen Ser Seymoenstrate; 4. Prinsenhof; 5. Bachten Walle, voorheen Rabotweg; 6. Rabotstraat; 7. Sanderswal, voorheen Prinsenhofzaksteeg; 8. de Mirabellostraat, voorheen Prinszaksteeg, later Prinsstraat; 9. Koolsteeg, voorheen Drieschsteeg.

verdriet te milderen en zijn wrok te stillen, deed hij het Hof ter Posterne opknappen en waarschijnlijk uitbreiden. In hoofdzaak om er te feesten. "Anno 1379" verkondigt ons het Memorieboek der Stad Ghent "dede de grave Lodewyck maecken (= herstellen) de posterne daer hy wonderlick huys hielt ende seer costelick met jonck geselschap ende hy hadde by hen gheen edellieden noch wyse persoonen (dat wil wat zeggen !) ende hy en liet hem niet ghesegghen (raden) maer nam in syn raedt jonghe lieden die spelen ende dansen consten". Hij zal wel geweten hebben waarom !

Inmiddels was het onze Jan Yoens slecht gekomen want precies een maand na de verwoesting van Lodewijks Wondelgemse burcht stierf hij als slachtoffer van een laffe giftmenger. Zeer zeker om de graaf een pleziertje te doen. Dat het Wondelgems kasteel geen kleinigheid geweest is blijkt maar al te duidelijk uit het feit dat het maar liefst meer dan twee Vrijdagsmarkten groot was. De meers die in 1911 nog steeds bekend stond als Kasteelmeers werd in genoemd jaar aanzienlijk opgehoogd. Meers en kasteel bevonden zich op de plaats die we gerust kunnen afbakenen door de Maïsstraat en de Oude Lieve, beginnende aan de Klaverstraat en voortlopend in de richting van de Jan Yoensstraat.

Alvorens afscheid te nemen van onze laten we zeggen onzalige, burcht, mag, neen, moet herinnerd worden aan een boeiend sprookje, zo pittig en origineel en zo diep geworteld, dat het wel nooit zal vergeten geraken : Een graaf - neem voor mijn part maar aan dat hij Lodewijk van Male heette - had een vanzelfsprekend ultrageheime, ultrastrategische galerij laten graven die zijn twee versterkte kastelen, 's Gravensteen en dat van Wondelgem, met elkaar verbonden. Echt uitgeslagen en vindingrijk zijn de Gentenaars nooit ofte nimmer geweest want niet-tegenstaande hun heilig geloof in sprookjes slaagden ze tot op de dag van heden niet in het onderaards topgeheim te ontsluitieren.

Was de Posterne, zoals we zoëven vernamen, voorbehouden aan de grafelijke bezigheden van het lichtere genre, het Hof ten Walle daarentegen bleef aangewezen voor het afhandelen van de meer serieuze grafelijke aangelegenheden.

Een van die serieuze gebeurtenissen greep plaats in 1369. In dat jaar moet u weten, huwelijkte Lodewijk zijn enige dochter Margareta (natuurlijk van Male) uit aan een broer van de toenmalige Franse koning Charles V. Ik heb het over Filips de Stoute, hertog van Bourgondië. Op 18 juni arriveerde deze te Gent. Naar lofwaardige gewoonte overnachtte hij in de St.-Pietersabdij. De feestelijkheden duurden 3 volle dagen en hadden plaats binnen de muren van de 3 voornaamste gebou-

wen van de stad : het Hof ten Walle waar de talrijke schaar genodigden verwelkomd werden en waarschijnlijk overnachtten; de St.-Baafsabdij in welker kerk de bisschop van Doornik het huwelijk inzegende; de St.-Pietersabdij waar 's anderendaags door de bruidegom aan de genodigden een diner aangeboden werd zo luisterrijk en zoveel geld kostend dat de edele heer zich verplicht zag bij enkele van Simons collega's te gaan aankloppen.

Lodewijk van Male overleed op 30 januari 1384. Hij werd te Rijsel begraven. In de kerk waar Margareta hem 21 jaar nadien zal gaan vergezelschappen.

Zijn hertogelijke opvolgers Filips en Margareta ontmoeten we slechts occasioneel te Gent. Bourgondië lag hun, vooral hem, te nauw aan het hart. Doch gebeurde het niettemin dat ze langs kwamen, dan was het toch in de Wal dat ze hun tenten opsloegen.

Ook zij lieten spijts hun veelvuldige afwezigheden de Gentse hoven uitbreiden. Iets dat vrijwel al hun opvolgers hun zullen nadoen. In mindere of meerdere mate.

Hertog Filips de Stoute overleed op 27 april 1404. Zijn vrouw, gravin Margareta van Male, overleefde hem nog met geen vol jaar : ze stierf nl. op 21 maart 1405.

Hun zoon, Jan zonder Vrees volgde zijn ouders op : in 1404 als hertog van Bourgondië, in 1405 als graaf van Vlaanderen.

Zonder een ogenblik te verliezen spoedde hij zich naar het graafschap omdat hij zich daar zo vlug mogelijk wilde laten zien. Om zijn gemeente of vermeende genegenheid jegens zijn onderdanen te betonen koos hij zich een diëtse (Vlaamse) leuze : *ik houd*. Reeds op 21 april stapte hij de Gentse Kuip binnen om zich naar het Hof ten Walle te begeven. Met of zonder geestdrift, of liever met het Gentse mes op de keel, zou hij daar, omringd van een talrijke schaar plechtstatige hovelingen een uitzonderlijke audiëntie verlenen aan de afgevaardigden van de Vier Leden van Vlaanderen die hem - ge moest maar durven - hun wensen, lees eisen, kwamen voorleggen. Om te beginnen moest Jan beloven zijn hof binnen het Vlaams gedeelte van het graafschap te vestigen. Ging hij op reis dan moest de hertogin, met volle macht bekleed, hem vervangen. Ook moest hij erin toestemmen dat al de betrekkingen, onderhouden tussen de plaatselijke Overheden en het Landsbestuur voortaan *uitsluitend* in het Diets zouden geschieden. Spijts het imposant vertoon in de hal van het Hof tentoongespreid, lieten de 7 Gentse, 3 Brugse, 3 Ieperse en de 4 uit het Brugse Vrije komende afgevaardigden zich niet uit het lood slaan door al die geëtalearde pracht en praal. Zelfs de tot hun tanden gewapende edellieden

schenen op hen geen indruk te kunnen maken. Ze waren er zich trouwens te goed van bewust dat zij het waren die met de voordelen en profijten zouden gaan strijken. Of ze naderhand in hun verwachtingen al dan niet bedrogen zouden uitkomen... is een andere kwestie.

Jan zonder Vrees werd op 10 september 1419 op de brug van Montereau, gelegen ten Z. van Parijs, laffelijk vermoord. Een onheil dat zijn zoon Filips de Goede nooit te boven kwam.

Deze belangrijkste van al de Bourgondische hertogen maakte al evenmin misbruik van de door de Wal aangeboden gastvrijheid alhoewel hij een flinke duit in het zakje deed om de Gentse hoven te blijven onderhouden. Hoe dan ook gold zijn voorkeur de Posterne : nog meer dan zijn voorgangers was pleziermakerij en al wat daarbij te rijmen was, troef : banketteren, muziek beluisteren, toneelopvoeringen organiseren, danspartijen organiseren.

Een minder amusant voorval voor de man was de dag (in de loop van 1422) waarop zijn eerste vrouw Michèle de Valois (of de France) aan haar veel te vroeg einde kwam. Naar met stelligheid rondgestrooid werd vergiftigd door een van haar hofdames.

Zijn enige zoon Karel de Stoute (1467-1477) had waarachtig geen zin zijn kostbare tijd binnenshuis door te brengen, want daarvoor had hij zijn handen te vol met het bevechten van zijn binnenlandse en buitenlandse vijanden.

De arme man († op 5 jan. op het slagveld) had geen mannelijke erfgenaam om hem op te volgen. De aan het beroep verbonden zware taak was weggelegd voor een 20jarig meisje, Maria (natuurlijk van Bourgondië) die vanaf de eerste dag van haar regering haar "man" diende te staan tegen een hoop nijldige oproermakende Gentenaars...

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

(1) Pussemier : houder van een pussem of bank van lening of bank van barmhartigheid. Ook persemaert, persemert, persemare, persom, perssom. U ziet dat onze voorouders keus van kiezen hadden !

Destijds waren er in Gent twee Pussemstraatjes. Een dat aanvankelijk een "zak" of "blindeke" was had zijn in- en uitgang aan de Kouter. Na 1572 werd het doorgetrokken tot de Lange Meire (thans Universiteitstraat) wat zeggen wil dat het evenwijdig liep met de Korte Meire (thans Korte Meer). Het is duidelijk herkenbaar op de plattegronden van Hondius (1641), Blaeu (1649), Sanderus (1735).

Oorspronkelijk heette het "Paustraetkin" aldus genoemd naar het uithangbord van het huis "De Pau(w)". Omdat het huis een langere of minder lange tijd bewoond werd door een pussem kreeg het een tweede naam, die van Pussem-

straatje.

Het tweede Pussemstraatje bestaat nog. Het verbindt Onderbergen met de Struifstraat (voorheen Strijpstraat of Striepstege / bet. onbekend); strijp ver-eenzelvigde men met struuf = struve = struyf = struyve = platte pannekoek). Vandaar Struifstraat = rue de l'ommelette. Het straatje had ook Klokstraatje kunnen heten naar de naam van de pussem die erin gelegen was, de "Clocke". De spraakmakende gemeente, de betekenis van pussem niet kennend, maakte er een bezem "bessem" van. Wat een straatnaam zoal lijden kan ! Het reglement van 1812 plakte er, gewoonte trouw, een Frans etiket op : rue du Balai of rue des Balais. In 1942 zette men het kromme fantasietje eindelijk recht zodat we tegenwoordig alleen nog mogen spreken van Pussemierstraat.

- (2) Zie art. in een volgend nummer van G.T.
- (3) Filips (1340-1382), door zijn vijanden Lippe (Filips) de Loddere (landloper, vagebond) genoemd leefde tot 1360 in Engeland als banneling. In werkelijkheid rentenier, grondbezitter, wijnhandelaar. Op aandringen van Pieter vanden Bossche, deken, leider van het verzet, ontvanger, hoofdman van de beruchte Witte Kaproenen, werd Filips tot RUWAARD VAN VLAANDEREN en opperhoofdman van de W.K. aangesteld. Het was in deze hoedanigheid dat hij met zijn iets meer dan 4000 man op het Beverhoutveld (bij Brugge) op de graaf een flinke overwinning behaalde (3 mei 1382). Helaas zou hij kort daarop (23 nov.) met honderden van zijn Kaproenen de dood vinden (Slag bij Westrozebeke). Op bevel van here Lodewijk werd zijn lijk op een rad bevestigd om als aas te dienen voor haviken e.d. gulzigaards. De "Kleine Botermarkt" kreeg in 1942 de naam van *Beverhoutplein*.
- (4) Mogen we PH. Blommaert geloven (zie Inhuldiging van Jan zonder Vrees als graaf van Vlaanderen te Gent in het jaar 1405, verschenen in Belgisch Museum, deel 1, blz. 83 e.v.) dan zouden de graven in het Gentse nog andere hoven bewoond hebben. Een ervan, Stal-Hof genaamd (straatnaam !) bevond zich in het St.-Pietersdorp, bezuiden de gelijknamige Abdij. Mogelijk kregen het zijn naam wegens zijn ligging nabij de stallen van de Abdij. Een ander "hof" "zou" bestaan hebben aan de Leie beneden de Verlorenkost gheten Hof ten Spriete. Aldus genoemd wegens zijn ligging tegenover het Spriet, gevormd door de Kortrijke Poortstraat en de St.-Kwintensberg. J. J. Steyaert (Beschrijving der Stad Gend, 1838), de Chronyke van Vlaenderen aanhalend, weet te vertellen dat "graaf Arnuld (straatnaam !) de oudere ten jare 958 een algemene vergadering hield in zijn huis hetwelk hij bewoonde binnen Gent niet ver van de Abdij van St.-Pieters. Hij overleed er in 964 in de leeftijd van 92 jaar. Wat wel vaststaat is dat hij evenals menig andere graaf in de kerk begraven werd.
- (5) De Posteernepoort, opgericht in de 11de-12de eeuw was de middelste van de 3 stadspoorten die gelegen waren aan de stadszijde van de walgracht bekend als Houtleie. De andere 2 poorten waren de Zand- of Zottepoort (Zandpoortstraat !) en de Turre- of Torhoutpoort (Turrepoortsteeg !). Het verleggen van de stadsomheining in de 14de eeuw van de Houtleie naar de Brugse Poort (denk aan Einde Were !) maakte van de 3 genoemde poorten minder functionele binnenpoorten. Evenals zoveel andere vestingen werd de Posteernepoort door Keizer Karel verbeurd verklaard (zie elders) en veroordeeld om gesloopt te worden. Pas in de 19de eeuw (1844) werd het doodvonnis voltrokken. Gedurende anderhalve eeuw heette de straat die er naartoe leidt Bestormstraat (= rue d'Assaut). Natuurlijk een onzinnige verbastering van Posterne. In 1942

werd de oude naam in eer hersteld. Meer dan door de graven van Vlaanderen werd het Hof ter Posterne door de hertogen van Bourgondië opgezocht. Filips de Goede's eerste vrouw Michèle Valois (of de France) werd er naar beweerd wordt vergiftigd door een van haar eredames. Een mooie afbeelding van de poort is te vinden in G.T. 1977 blz. 280.

DE DIKKE BURGER VAN GENT

Edouard Danneels (pseudoniem Eugène Rasse) schreef de "Gros Bourgeois de Gand" in 1900. Hij schreef in het Frans, naar de mode van die tijd. De uitgever E. Van Goethem drukte het voor Gent, de uitgever Nilsson voor Parijs.

Dat hij grote bewondering had voor Parijs en nadien voor Gent, zijn vaderstad, blijkt uit de tekst.

Hij laat de "burger" die kuiper is beweren, wat steeds aan Keizer Karel of andere Gentse legendarische figuren wordt toegeschreven, "qu'on mettrait volontier son Paris (waar zijn mogelijke schoonzoon vandaan komt) dans mon Gand". De stad van de kuiper en van de schrijver.

De handeling speelt tussen vijf personen :

1. Jacob, meester-kuiper
2. Jeanette, zijn vrouw
3. Hélène, zijn dochter
4. Evariste, de knecht
5. Jacques de la Buse, dichter

De kuiper zoekt voor zijn dochter, een partner.

De handeling speelt in 16.. in het huis van de kuiper.

- Vermits hij mijn dochter wil huwen, zal hij wel tot onze stand behoren -

Hij wil de onbekende man, tegen alles in, zijn stiel doen beoefenen.

Allerlei eigenaardige uitspraken volgen :

"Ma fille, l'amour est un four".

Voor alles staat de eis : hij moet de stiel kennen.

De kuiper ziet direkt een handel ontstaan : "mijn tonnen verkopen in Frankrijk".

- Maar de Bourgondische wijn erin, zou wel schade kunnen berokkenen -

De schoonheid van de jonge man speelt tevens een rol.

- Zal hij de schoonmoeder welgevallig zijn ? -

Van de man met de militaire houding, zal een kuiper gesneden worden.

De dochter zonder de man in kwestie gezien te hebben, vindt hem een

afgod.

De knecht wil geen ambitieuze jongeman in huis.

De dichter blaft iedereen aan, wanneer hij binnenkomt.

de la Buse imponeert door zijn uitvallen. De dichter verwacht Helène uit Griekenland met de dochter van de kuiper.

Jacob is de ontgoocheling nabij : "Gij komt uit Frankrijk om mij verzen voor te lezen".

Om zich waardig te tonen, zou hij een ton kunnen maken.

Alle aangeboden werk wordt afgewend.

Antwoord : "Ik ben enkel verzenmaker"

De dochter ziet alle hoop varen en "haar" dichter keert terug naar Parijs.

*

* *

Deze komedie en zedenschets had wel de lachers op zijn kant. Of het stuk ooit in Gent werd opgevoerd, weten we niet.

Het schijnt eerst en vooral een salonkomedie te zijn, om de vaardigheid in het Frans te bewijzen.

Van Ed. Danneels bewaart de bibliotheek van de RUG, vijf werkjes, waaronder het genoemde.

1. Le mal d'amour
Brugge, Verbeke en C^o, 1910, 16°
2. La nain jaune
Brussel, H. Lamertin, 1909, 8°
3. Pour la Corée !
Gent, E. Van Goethem, 1904, 8°
4. Fleurs de femme. Poème
Parijs, Gent, E. Van Goethem, 1904, 8°
5. Le gros bourgeois de Gand
Parijs, Gent, E. Van Goethem, s.d., 8°

P. VLIEGHE

BIBLIOGRAFIE

1. R. De Herdt : *De Mule Jenny*. (Uitgave Museum voor Industriële Archeologie en Textiel, Gent). Deze brochure, die rijkelijk is geïllustreerd, brengt een overzicht van de voorlopers van de spinmolen, de ontwikkeling van de Mule Jenny en de betekenis van deze machine voor het

Gentse. In dit raam wordt de figuur van Lieven Bauwens belicht. Prijs: 50 fr. (verkrijgbaar in het Stadsarchief, Abrahamstraat, Gent)

2. J. Vandenhoute : 1180-1980 : 800 jaar 's Gravensteen te Gent. (in Toerisme in Oost-Vlaanderen nr. 2 1980). In dit artikel behandelt de auteur de geschiedenis van het Gravensteen.

3. J. R. de Terwangne : Notice sur la famille van der Haegen, de Gand anoblie le 20 décembre 1896. (Verschenen in : De Middelaar tussen de genealogische navorsers, N. 206, 2/1980) Artikel van een achttal bladzijden, waarin we de stamboom krijgen van deze voorname Gentse familie. Als Gentenaar hadden we natuurlijk graag gezien, dat de opeenvolgende eigenaars van de Gazette van Gent een plaats in deze stamboom hadden gekregen.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 1634. Dr. Dierick U. Dirk Martensstraat 81 9300 Aalst
- 1635. Aubert L. Kortrijksesteenweg 287 9000 Gent
- 1636. Mw Van den daele A. Memlinglaan 14 9720 De Pinte
- 1637. Mw Lammens Ph. Victor Braeckmanlaan 102 9110 Sint-Amandsberg
- 1638. De Brauwer R. Drongensteenweg 130 9000 Gent
- 1639. Lannoy J. Meerhem 2 9000 Gent
- 1640. Vandebroele E. Bénardstraat 22 9000 Gent
- 1641. De Loose S. Voorhoutkaai 22 9000 Gent
- 1642. Deschuymer M. Rozemarijnstraat 74 9000 Gent
- 1643. Desimo p.v.b.a. Strandlaan 266 8460 Koksijde
- 1644. Mw Uytterhaegen A. Voormuide 119 9000 Gent
- 1645. Hemelsoet J. J. Rijnhovelaan 219 9000 Gent
- 1646. Van Herstraeten P. Kon. Lepold II laan 5 9000 Gent

VRAAG EN ANTWOORD

VRAAG 88 : De Heer Joris Vanhuyse, Avelgemstraat 42, Zwevegem 8550 vraagt dat de personen, die opzoeken doen over het geslacht of de familie Vanhuyse met hem in verbinding zouden willen treden.

VRAAG 89 : De Heer Labyen Maurice stelt de volgende vragen :

a) Wanneer werd op de Koornmarkt een muziekkiosk geplaatst ? Wanneer verdween deze kiosk ? b) Wanneer verdwenen de bomen op de Vrijdagmarkt, op het Sint-Baafsplein ?